

Рукописи манастира Пећке патријаршије

На описивању наших старих рукописа досад је веома мало рађено и слободно се може рећи да су нам познатији рукописи који се налазе ван наше земље, него ли ови у земљи. Истина, по приступачнијим библиотекама (у манастирима) наши и страни људи разгледали су рукописе, но већином с једним специјалним задатком, да изваде из њих записе, па су притом обично запажали само оне, који су се налазили на почетку и на крају појединих књига. Сем тога велики број ових књига (говорим специјално о књигама, које су се налазиле у нашим крајевима под Турском) разгледан је на брзу руку, па су записи преписивани често врло површно; о чему се може свако уверити кад упореди записе с патријаршијских књига у овом опису са онима, који су штампани у зборницима Љуб. Стојанонића: „Стари српски записи и натписи“.

Систематско описивање наших рукописа почело је тек крајем прошлога и почетком овога века. За пропалим рукописима нема што, него да се жали. Да је почето с описивањем рукописа сто година раније, ми бисмо данас барем знали, шта смо имали; а овако ни то незнамо. Можда при том не би ни оне гомиле наших рукописа отишле на страну, као што се догодило. Ваља нам се само сетити Вукове трговине с нашим рукописима! Но, нека је просто и то. И ако су се ти наши рукописи одаљили далеко од отаџбине, ипак су на добром месту и ми их данас познамо све. Али, знатан број рукописа, уопште, настрадао је за време аустриске и бугарске окупације 1915—1918 год. Велики број књига је уништен, а још већи распљачкан, те се, нема сумње, чува још прикривен да касније изађе на пазар!

Оваквим и сличним пљачкањем може се протумачити и релативно мали број рукописа једне Патријаршије, једне лавре Високих Дечана и Цетињског манастира, који сви заједно имају данас једва око 350 рукописа. И када се зна, да Цетињски манастир има врло мали број рукописа, јер се у њему у једно време била зацарила безобзирна пљачка, и да од садањих 80 рукописа није ни једна петина његова, онда је слика још беднија.

Ја сам досада успео да опишем рукописе Патријаршије, Дечана (не још све) и Цетињскога манастира. По осталим манастирима у Црној Гори има још врло мало рукописа. — Дobar део њих налази се увек у приватним рукама. — Један део тих ми је познат и њих ћу најпосле објавити.

Овде се даје опис рукописа манастира Патријаршије. Њих има у свему 117.¹ Ово је, доиста, мало. Причао ми је 1912 године тадашњи игуман патријаршиски Максим Павићевић, да му је познато, да је педесетих година прошлога века долазио у Патријаршију један Рус [Григоровић?], који је у северној цркви отворио гробницу [управо имитацију гробнице] нашао масу књига, већином на „зечјој кожи“, и да је све то „задигао“.

Доста књига патријаршиских рукописних налази се још увек и по приватним кућама у Пећи. [Ово, у осталом, није ништа чудно, јер су до балканскога рата ове књиге стајале у отвореним полицама у препрати и могао је да носи ко је што хтео. Тек, пошто сам ја дошао са службом у Пећ, по-радио сам, да се ове књиге пренесу на сигурно место. Уочи аустриске окупације рукописи су пренесени у скривницу, која, међутим, није остала Аустријанцима непозната]. На трећи, најобичнији начин нестајало је књига, као и с Цетиња, безобзирном продајом и трговином. — Оне су се извозиле у Скопље и у Солун, и сам Бог зна, куда су отуда растуране.

По врстама Патријаршиска библиотека има:

1. Четворојеванђеља	19 комада (бр. 1—19)
2. Изборних јеванђеља	4 „ (бр. 20—23)
3. Тумачење јеванђеља	1 „ (бр. 24)
4. Апостола	6 „ (бр. 25—30)
5. Месеч. mineја	25 „ (бр. 31—55)

¹ Број 107 рачунат је овде као два рукописа.

6. Општих минеја	4 комада	(бр. 56—59)
7. Службеника	4	„ (бр. 60—63)
8. Октоиха	7	„ (бр. 64—70)
9. Псалтира	8	„ (бр. 71—78)
10. Триода	4	„ (бр. 79—82)
11. Требника	3	„ (бр. 83—85)
12. Пролога	3	„ (бр. 86—88)
13. Часословац	1	„ (бр. 89)
14. Молитвослов	1	„ (бр. 90)
15. Цркв. устав	1	„ (бр. 91)
16. Канон Богород.	1	„ (бр. 92)
17. Катихизис	1	„ (бр. 93)
18. Патерик	1	„ (бр. 94)
19. Диоптра	1	„ (бр. 95)
20. Беседе св. отаца	6	„ (бр. 96—100; 107a)
21. Житија	4	„ (бр. 101—104)
22. Лествице	2	„ (бр. 105—106)
23. Проповеди	2	„ (бр. 107—108)
24. Законик	1	„ (бр. 109)
25. Поуке	1	„ (бр. 110)
26. Празн. молитве	1	„ (бр. 111)
27. Апокалипса	1	„ (бр. 112)
28. „Општи Лист“	1	„ (бр. 113)
29. Молитве од злих духова	1	„ (бр. 114)
30. Молитве световрачевске	1	„ (бр. 115)
31. Парастос	1	„ (бр. 116)

По времену писања рукописи су из:

XIII века 2 (бр. 5 и 75)

XIII—XIV века 1 (бр. 79)

XIV века 19 (бр. 2, 28, 37, 50, 68, 69, 70, 71, 86, 88, 89, 91, 94, 97, 98, 100, 105, 108 и 109)

XIV—XV века 6 (бр. 10, 53, 57, 62, 75 и 98a)

XV века 29 (бр. 1, 3, 8, 11, 12, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 32, 41, 44, 45, 54, 59, 60, 73, 83, 84, 95, 96, 99, 103, 106, 107, 107a и 112)

XV—XVI века 3 (бр. 26, 27 и 56)

XVI века 50 (бр. 4, 6, 7, 9, 13, 14, 15, 24, 25, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 55, 58, 61, 63, 65, 66, 67, 74, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 85, 87, 90, 92, 101, 102, 104, 110 и 111)

XVII века 3 (бр. 19, 36 и 72)

XVIII века 1 (бр. 93)

XVIII—XIX века 1 (бр. 113).

XIX века 3 (бр. 114, 115 и 116).

На 22 рукописа забележена је година када су писани:

1380 (бр. 94)	1568 (бр. 52)
1399 (бр. 50)	1574 (бр. 74)
1416 (бр. 84)	1576 (бр. 38)
1443 (бр. 44)	1577 (бр. 67)
1511 (бр. 48)	1596 (бр. 80)
1518 (бр. 65)	1604 (бр. 36)
1523 (бр. 58)	1610 (бр. 19)
1526 (бр. 110 и 111)	1808 (бр. 114)
1543 (бр. 6)	1851 (бр. 115)
1561 (бр. 4 и 101)	1857 (бр. 116)

Очувана имена „писаца“ књига:

поп Стојан (бр. 4)	Висариом (бр. 59)
поп Петар (бр. 19)	јером. Данило (бр. 67)
монах Никифор (бр. 43)	презвитер Павле (бр. 74 и 101)
поп Петар (бр. 48)	поп Богдан (бр. 80)
епископ Марко (бр. 50)	јером. Исакије (бр. 115)
дијак Руфим (бр. 98)	јером. Исаија (бр. 114)
поп Раосав (бр. 58)	учитељ Тома Николајев
Јов (бр. 111)	(бр. 116)

Сви рукописи писани су српском старом и ресавском рецензијом, сем 3 влашко-маћедонском (бр. 18, 30 и 36), 3 маћедонском (бр. 56, 100 и 103) и 5 руско-словенском (бр. 93, 113, 114, 115 и 116).

І ЈЕВАНЂЕЉА

1. *Четверојеванђеље*, хартија, 20.5×15 см, кватерниона 36 (пагинованих). На страни 20 редака. Нема листа 1, 2, 7, 8 у првом табаку, и потоњегу у 26. Писмо средњи устав, мастило црно, заглавља и почетна слова црвена. Орнаменти пред свим јеванђељима, осим Матејева, невешти и без уметничке вредности. Јеванђеље је било повезано у дрво и кожу, данас је сачувана само потоња корица, али без коже. Записа нема. Писано крајем XV века. — *Водени знак² коѡва у кругу*

² Водене знакове и примере правописа унео је у овај опис уредник Рад. М. Грујић.

са шролистом на дрици мало више изнад круга (Лихачевъ, бр. 1244 из 1495 год).

Зайис: Бан печали моя злата хартиѣ. гдѣ ме на те кра нанесе, о.

2. Чейверојеванђеље, хартија, 27×20 см, слаба тако, да су многе стране остале неисписане, јер је мастило пробијало кроз хартију. На страни по 21 редак. Кватерниони непагиновани. Првих 10 листова предговора писано другом, каснијом руком, текста 248 листова. Писмо средњи устав, заглавља и почетна слова црвена. Орнаменти и иницијали слаби. На крају меша се хартија и пергамент, почевши од 55 зач. Јеванђеља по Луци. Иста рука писала и на хартији и на пергаменту. Повез дрво и кожа. Писано око половине XIV века. — Водени знак два круга пресечена правцем (Лихачевъ, бр. 701, 702 и 703 из 1339 и 1349 год.).

3. Чейверојеванђеље, хартија, 28×20 см, редака 20. Кватерниони пагиновани, било их је 41, но данас је изгубљено првих 20 табака и прва два листа од 21, т.ј. нема јеванђеља Матејева и од Маркова до зач. 65, ст. 8. Испред Лукина јеванђеља исечен је орнамент, и тако је с друге стране пропало 6 редака. Јованово јеванђеље нема такође почетка. Све је ово ради тога, што су истргнути почетни орнаменти и иницијали, који су, судећи по лепоти писма и разнобојности мастила (црно, црвено, плаво и златно), и по једном очуваном орнаменту, морали бити знатне лепоте и уметности. Писмо средњи устав. Повез кожа и дрво (нема предње корице). Писано у XV веку. — Водени знак, једна врста једноставног оклопа, кога нема у Лихачева.

Зайиси: снѣ еѿггланѣ манастира вѣликиѣ патриаршиѣ.

арсениѣ козѣ наѣ.

† снѣ еѿггланѣ манастира вѣликиѣ патриаршиѣ подписа се в лѣто 3се. ѿ вѣплицѣна хѣа 1696.

свѣплѣи ѡвѣдои кѣѣѣи ѡрѣ ѡцѣѣѣѣ ѣ 3и.³

да се зна каде приде вѣка арсениѣ захѣмисѣки ѣ манастирѣ ка патриарѣхѣ л. 3скд лето.

4. Чейверојеванђеље, хартија, 30.5×19.5 см, редака 20—21. Кватерниони непагиновани, листова 329. На почетку један орнаменат, слаб, иницијала нема. Писмо крупни устав.

3 Значи: днакоѣ миѣанѣ писѣхѣ мѣа априлиѣ ѣ днѣ.

не тѣкмо мнѣ досажденіе, нѣ и вси власти, иже съдрѣ-
жаше црѣ соудиманѣ перкѣи и всѣмъ странама вкретнымъ досади
и прими белѣградѣ, (п)rimi родосѣ, прими боудимъ, прими ка..
богданце, темже старіе, іако шце... (в)ѣзрастнѣ іако братію, юно-
ша... едо чѣтоуци или прѣписоую... лю се и колене прикланяю...
укою, нѣ езиком, любве ради... авланти кто бо можетъ... гавбини
испитати или... си, аще гдѣ ненскоусно... исправите и насѣ оуерь...
дившихъ се ѡ сѣмъ бавите... те, да и ви бавени нѣ бѣмъ всѣ... и
прчѣтѣ его мѣре и... ми, и да оулоучите шное... еже бы сѣю
бавещи те... клѣноуцие проклети... веши шца моего насѣ...
таное вамъ црѣтвѣ.

Бѣ немже да жителствоуемъ ѡ... вѣще шца и сна и стаго
дѣла... свѣрши се сѣа книга ста ѡ витіа въ лѣто зна... жѣства
хѣа тисоуца... кроугъ санца .бѣ. а лоуни .і. ин... темеліонѣ епахти...
то число мѣа мана...

Бѣ тоже лѣто бы кур... и више знаменіа веліа... смедѣрево
вѣс до конца... троу земли мѣа април... ю неделю антиписхы
с... ми въ прѣво петлогла... шаго пнелника.

На потоња два листа, која су књизи доцније додата на-
лазе се ови записи:

1806 вктомври 28 сѣю божественю кнѣгѣ ѡкоупи радосавѣ
ханца із чевица из цитарскіа церкви и каде бы богъ даѡ, те ви
сѣта цѣрква цитарска запола, да се има ѡднѣти 8 ню не бѣ е
ко познаѡ и кої бѣ провчѣѡ па бѣ сакрѣѡ да естѣ проклетѣ ѡ гдѣ
бога вседржителѣ и ѡ трѣста всамнаестѣ богоноснѣ шцевѣ.

сѣа книга божествена глами египтѣе васега сабора цитарска ва
лето .бѣ... ѡ рождѣства дѣшмѣ.

во лѣто гдѣа зна ави се звѣзда ѡ вашита на западѣ
мѣа наноуры, паки ависѣ ѡ истока мѣа фѣрѣвоуары.

вѣновки сѣю стѣю и вжеставнѣю кнѣгѣ глѣмое еуліе старѣ(і) ма-
рианѣ и баба іѡвана за свою дѣшѣ бѣ да и проти и приложише
цркви цитарскѣи и тѣко е ѡними ѡ нее крѣме зашѣтеніа да
е проклет ѡ бѣ і ѡ сабора, лето .бѣ тицно сл.

и тогда прѣвѣладающоу сръбскою землею и поморскою инымъ некимъ
 странамъ архіепкпоу имѣ (!) кѹр Макарию въ граде пѣнскомъ, тѣмъ
 къ мѣсто и то и ѿн тѣмъ прѣвѣлаше, добръ и правъ и кроткъ
 чѣкъ вѣше. И тогда потрѣди се бжїю помощію старецъ монахъ
 маѣимъ и мати мѣмъ калѣгерїца монахїа о(?) и маѣимъ синъ прѣз-
 витерь попу кѹ имѣ (!) ранчъ и братїа мѣмъ и съ сѣпроужницамъ,
 бѣ да прости и помѣш; и аще еѣ потрѣдинше подвиго и трѣдо
 и зѣрдїе, бѣ да и прости и спѣ, и аще кто прїложи на сїю стѣ
 бжїю книгъ съ зѣрди и безъ ѿпоговора бѣ да га прости и сїе.
 писа сїю стѣю бжїю книгъ имѣ (!) нѣвѣе кодъ храма стѣго хѣа и
 чюдотворца николѣ на сѣмъ ѿвчаревъ близъ рѣке клинѣ, въ домъ
 старца маѣїма и сїа мѣмъ попа ранча бѣ да и прости. зѣени и сѣписа
 .д. главѣк и прѣсловїа и скарѣ и .вї. мѣцъ и гласоводникъ и типїкъ
 многи чиновѣ, изгнахъ на .г. мѣсте поправѣ книгѣ, и самъ ходи и
 ѿного посїла комъ пїсаа и не даше добра извода, нѣ едномъ дваш-
 ли даше, по нѣлю и мало веке и нѣа и да свѣ изъ ни пїшъ, бѣ да
 види, нѣ ми доннеше книгъ старонизводнѣ и люто крївѣ, честь, главоу,
 нигдѣ въ нѣи не глаше: въ вѣрѣ ѿ, ни: рече гѣмъ свои оученикѣ. И
 къ тогда прѣскръбно вре ѿ спензи, и азъ приѿнѣ и писа и допи-
 (са) сїю книгъ, и пакъ донеше и нѣвѣе і ѿнѣ не къ право добрѣ; изъ неѣа
 последовасмо испраѣасмо и пїсахъ конѣце и зачѣла гдѣ како ведесмо
 и смотрїсмо, и ѿколо по полю пїса и бѣлѣге стави гдѣ како въ
 прилично смѣстрѣрно (!) и не вїше справни да сїю книгъ зѣежъ и
 напраю еднакъ, нѣ преда, да сѣблѣють докле книгъ напраю, Маѣїмъ
 и предахъ и ѿ неѣде на двое тетраге ѿставї и сѣтъ дїаволѣа масло
 изроужнѣ и посїпа масломъ, и азъ иска платъ да испїшъ и ѿ изроу-
 жено измѣтнѣ и ѿнѣи не ктѣше, и тако зѣеза настранѣ пакъ после
 на неколико лѣтъ маѣїмъ зѣїени съ мно грошъ и сѣ роужно изрѣза
 и поболѣ напи(са) и прїклени мѣчно зъ книгъ и сѣмъ сѣ потрѣди маѣимъ.
 бѣ да га прости и спѣ въ сїи вѣкъ.

Съписа се сѣа стаа н бжтѣвна^с книга еуѣлїе въ лѣ^т 3 и 6. Бѣта
люта и прискрѣвна вѣ^кмена оу днь цара сѣлѣтанъ селѣма на хрї-
стіане крѣ^кзни, съписа сѣю книгѣ бжтїю помощю н все сѣ^хтынхъ азъ
многогрѣшны н ман'ши паче все чѣ^хкъ діакъ сїмонъ къ доброу делѣ
лѣ^книви, а къ зла^с вѣ^кзни н оу^хицрен' н къ всакон пакости дїи^сгбн-
теленн. ѿ прѣчтны ѡци н братїе, аще гдѣ что наидете погрѣшено,
или се ксдѣ^с ѡпїсаль или прѣчѣ^мтѣши или ѡбх^модеши или прѣпїсѣ^мюци
главѣ н роуке н все тѣло грѣшнѣ н хоудѣ прѣкланяю до ѡбще^м
земанѣ мѣ^мре нїе, а ви исправляйте ѡ бѣ даны^м ваши добры оумо^м
ѡ сем ме не кляните бѣ^д ра, нѣ бавите, а васъ бѣ^с н мѣ^сти бжїа въ
си вѣ^ккъ н въ коудѣ^сци, аминѣ. Дѣ^схъ сѣ^сты не пїса, нѣ роука вѣ^срна
а оумъ мѣ^станѣ. Глїшнте н чатите писанїе како е било н бѣ^с ви спї^с
много лѣ^т.⁴

На листу 286б:

помени гсѣди дѣ^сше рабѣ^с свои дѣ^сшїе рѣ^сдители н брати нашѣ
ѡ царствїи рабѣ^с божѣ^с конїѣ^с, станка, стѣ^спана;

помени гї дїе^с рабѣ^с своихъ въ црѣ^скви си раба божна неда.

помѣ^сни гї дїе^с ра^с свои въ црѣ^скви, си раба бжїа: згрїна,
комаїнѣ, мїлоша, бошка.

8. *Четвероеванђеље*, хартија 43·5 × 29 см, редова 20. Ово је најлепше писано јеванђеље од свих, која се налазе у Патријаршији, али је, на жалост, посве пропало. Нема ни корица, ни почетка, ни свршетка, а из средине су многи листови истргнути, вероватно ради уметничких орнамената и иницијала. Текст је писан црним, заглавља црвеним, почетна слова плавим а зачала златним мастилом. Рукопис је у кватернионима; данас броји свега 120 листова. Од Матејева јеванђеља фали све до зачала 113, од Маркова исто нема почетка, а од Лукина ни почетка ни свршетка. Од Јованова јеванђеља нема ништа. Писано је у XV веку. — *Водени знак шри укршћене стїреле* (Лихачевъ, бр. 3470 из 1469 год.).

4 Овај запис није оригинални рукопис преписивача ове књиге; он је, или препис старијега, пропалога оригинала записа, или је ово поговор из неког другог јеванђеља, па улепљен доцније уз ову књигу.

9. *Четверојеванђеље*, хартија, 30.5×20.5 см, редака 20. Ово јеванђеље писале су две руке. Прва, старија, написала је јеванђеље Матејево, Марково и Лукино на првих 30 табака, а друга Јованово на потоњих 9 табака. На крају је индекс, писан првом руком и који свршава с 30 табаком, по чему би се могло закључити, да првобитно није ни било Јованова јеванђеља! Оба рукописа су невешта и нелепа, такви су и орнаменти и иницијали. Повез кожа, дрво. Рукопис је из XVI века. — *Кошва са врло крајком дршком.*

10. *Четверојеванђеље*, хартија, 28×20.5 см, редова 27. Писмо средњи устав, рукопис слаб и нечист, мастило посве избледело. Оригинални рукопис није потпун. Крај је сачуван и види се, да је било 37 пагинованих табака. Оно, што је пропало рестаурисано је после. Тако је друга рука написала на почетку садржај јеванђеља, Теофилаков предговор Матејеву јеванђељу и од самог јеванђеља до зач. 23, где почиње оригинални рукопис, који иде до краја Матејева јеванђеља. Друга рука опет написала је садржај, предговор и текст Маркова јеванђеља до зач. 17, где се наставља оригинал и иде све до садржаја Јованова јеванђеља, које је такође написала друга рука, као и од истог јеванђеља до зач. 48, где се опет наставља оригинал и иде до краја. Повез кожа, дрво. Писан крајем XIV и током XV века. — *Водени знаци: клешће* (Лихачевъ, бр. 3670 из 1395 год.), *ножнице* (маказе — Лихачевъ, бр. 3405 из 1494 год.) и *змија око штабла* (нема у Лихачева). *На хартији са знаком клешћа и змија јесте један рукопис, а на хартији са знаком маказе други.*

Зайиси:

село кашница, петар, иван, марко киръ къ марко.

помѣни ги дше рабъ свои въ цртви: рака вѣіа никола.

помѣни ги дше рабъ своихъ въ цртвини (!) рабоу вѣію панкоу, рака вѣіа стојанаа.

11. *Четверојеванђеље*, хартија, 28×21 см, редова 20. Кватерниони пагиновани, у свем $29 + 7$ непагинованих листова. Јованово јеванђеље иде до зач. 60, ст. 7, значи, да је врло мало текста пропало. Има неколико орнамената и иницијала али без вредности. Мастило црно, црвено и плаво, но све избледело. Писмо средњи устав и прилично лепо. Повез кожа, дрво (потоње корице отпале). Писан почетком XV века. — *Водени знак три брда* (Лихачевъ, бр. 2536 из 1423 год.).

БОГДАЊЪ СТАЊЧЪ И ПЕТАРЪ Р^чСИНОВЪ, РАУСАВЪ К^сЏИЧЪ УТ^сРЬВИЦА, СТЕ-
ПАНЪ ЕЛЕНИЧЪ МЕДОШЕВЦИ, В^сКЪ Р^чАНЧЪ. МЕСЕЦА ГЕНВАРА .И. ДАНЪ.

СИ СТ^сЮ КНИГА БОЖЕСТВЕНЕ ЦРКВЕ, КОГДА УТЕО СЕЛИ ПАПЛА СВЕТЕ
ПЕТКЕ ХРАМЪ И КАДЪ НЕ СЗЕШ.

СИТА КНИГА БЖЕСТВЕНО ЕУЛИЕ ПОПА НЕШКА ЊСРОВА Ъ ПОДГОРИЦЕ,
ДА СЕ ЗНА И КОИ ПИСА ПИ(!) ПОПЪ НЕШКО.

16. *Четверојеванђеље*, хартија 28 × 19 см, редова 26. Кватерниона пагинованих 28. Писмо средњи устав. Орнаменти и иницијали лепо, али боје слабе и избледеле. Повез дрво—платно! Писано почетком XV века. — *Водени знак ножнице* (маказе—Лихачевъ, бр. 2542 из 1423 год.) и *ѡри горе* (ibid. бр. 2536 из 1423 год.).

На првом листу, пред текстом, овај запис :

ДА СЕ ЗНА КОКО (!) ЪТК^сНИШЕ ХРИСТАНИ С^сТОЕ ЕУЛИЕ Ъ Т^сРАКА,
БОГЪ ДА НХЪ ПРОСТИ ВЪ ЦР^сТО НЕБЕСНОЕ; В^сКЪ ДАДЕ .А. ГРОША, РАД^сНЬ
.Г. ТИМ^сНА, БЕЖАНЪ .Г.

17. *Четворојеванђеље*, хартија 20 × 15 см, редова 23. Рукопис непотпун, данас има свега 84 непагинована листа. Рукопис почиње зач. 39 Маркова јеванђеља и свршава 3 зачелом Јованова. Неповезано. Писано почетком XV века. — *Водени знак ѡри брда* (Лихачевъ, бр. 838 из 1412 год.).

18. *Четверојеванђеље*, хартија 32 × 22 см, редова 20. Кватерниона пагинованих 42 + 6 листова. На крају фали нешто садржаја. Пред јеванђељима доста добри орнаменти, пред Матејевим слика Матејева, мастилом у контурама. Повез дрво, кожа. Редакција македонско-влашка. Писано почетком XVI века, негде у Румунији. — *Водени знаци* : *вейар у ѡрку* (Лихачевъ, бр. 3295 из 1535 год.), *ѡѡан* (најближа варијанта, ibid. бр. 3492 и 3495 — пољски грб Гоздова на хартији књиге штампане у Кракову 1504 год.) и *крунисани ѡѡѡѡ са крѡм у средини*.

Под 14 јануаром у синаксару :

БЪ ТЪ Д^жНЪ ПР^дПОВНАГО ЪЦА НАШЕГО С^сАВЫ, ПРЪВАГО АРХ^сІЕПКА СРЪБСКАГО. А ПОД 13 ФЕБРУАРОМ НА СЛИЧАН НАЧИН ПОМИЊЕ СЕ „Св. Симеон србски нови миротоцац“.

19. *Четверојеванђеље*, хартија 30.5 × 21 см, редова 24. Кватерниона 29 + 3 листа тридесетог кватерниона. На крају додата два табака индекса; све писано једном руком. Пред

јеванђељима лепо орнаменти у црвеној боји. Повез дрво и кожа. Предња корица је у срми с 11 рељефних слика, а у средини распеће Христово, све од месинга. Око распећа било је пет обичних каменова, данас су само још три. Сви рељефи врло су лепо израђени и врло стари. Писано 1610 год. — *Водени знаци: коѡва у кругу са ѡролисѡм на врху дршка* (варијанта у Лихачевъ, бр. 665 око 1628 год.), *млади месец са ѡдигнуѡим роговима и ниска круна којих нема у Лихачева у ѡм облику.*

Зайиси:

Игда прѣидѡхъ зде ѡбретѡхъ игмена Кѡрила, иеклисиарха стеѡана и старца маѡима и повѡлехъ иеклисиархѡ да чати по все вечери акаѡиетѡ прѣстѣи вѡи и да ѡчини по .ѡ. поклѡнѡ по все вечери, и всемѡ иже аѡе комѡ что вѡрѡчихѡм и не ѡтвори такоже повѡлехѡмъ, да е проклетѡ и трѡклѣт и задрѡжанъ.

Арсеніе вѡіею маѡтію архіепискѡпъ нек. и патріархъ вѡсехъ четірехъ странъ. — Ѣмѡрѡнїе наше нишетѡ понѡже да естѡ вѡдомо вѡсакомѡ хѡтеѡомѡ разѡмети сїе наше рѡкѡписаније, како вѡїемѡ изѡлѡнїемѡ изѡли се мнѡ смѡрѡнномѡ арсенію, архіепискѡпѡ нек. и проч. прохѡдитѡ ижѡ по баѡдѡти прѡѡтѡго и животѡориѡаго дѡа даппен ми ѡбластѡ всехъ срѡбескихъ и помѡрскихъ и вѡлѡгарскихъ земѡь, и прѣидѡхъ зде вѡ мнѡтирь ѡсѡговѡ и ѡбретѡ се некое нестроѣнїе ѡ црѡков. вѡещѡхъ, паки се сѡстроише и изнесѡше црѡковнїе ѡтѡари прѣд смѡренїе ни и ѡбрете се канѡна сребренѡхъ .мѡ. ѡ лаѡи сребренѡхъ; ѡ. чаша, ѡ. дискѡса, ѡ. наѡѡриѡа, ѡ. чаша велиѡа сѡ поклѡпѡм и еѡна чаша гѡрѡа чрѡноѡвиѡа, ѡ. потира и еѡан велиѡи древни; ѡ. кѡѡота, ѡ. гѡмѡе и еѡна велиѡа; ѡ. типик; ѡ. рѡчке; ѡ. каѡнаниѡе; ѡ. еѡгѡіа; м и ѡ крѡстоѡа, еѡанъ панаѡѡ.р; ѡ. каѡиѡиѡе; ѡ. ѡвѡзѡиѡе и две ѡаѡе. сїа вишѡписана вѡса ѡ сребра. И аѡе еѡе кѡго дѡхъ сѡт наставит да приложитѡ что сѡтѣи црѡкви да вѡписѡет се ѡ вишѡерѡченихъ же ѡтѡар, аѡе кѡо дрѡзает ѡесѡ некѡде денѡти, да е проклет и да мѡ е сѡпарниѡа мѡти вѡїа и сѡты іѡакѡм на ѡтрашномѡ сѡдѡ, нѡ сѡвѡкѡплѡна стрѡжите и прилагѡема сѡбѡѡданѡте, іаѡо да вѡ баѡихъ ѡспѡете; тако да вѡете и прочѡ баѡдѡтѡ вѡїа вѡди сѡ вами. аминѡ. ты же ѡ баѡѡразѡмни читатѡлю ѡ сѡдѡ вѡзврати се и поѡиѡи вѡ на конѡанїе лѡски еѡгѡлиѡта и ѡбрѡеши иѡѡе неко-
лиѡо словѡсе.⁵

На прѣтѡпоследњѡм листу је запис прѣписивачѡв:

⁵ Мисли на прѡи запис, коїи је записан на крају Луѡина јеванђеѡа.

писа се сѣа бжствна книга еуглїе въ лѣто зъ тысѣчно и рїи, а
 ѿ рождьства хсѣа дхїи (!), крѣзь слнцѣ .Ѣ., лѣне .Ѣ. индїктїонъ
 .ї. демеїе .ї. — писа многгрѣшнїи и послѣднїи въ священнїцѣхъ
 петрь ѿ село гакмы горнїе оунно, емѣ же ѿчество гробъ, земаѣ
 же мѣти, да ѿцїи и братїе аще вѣдѣтъ что погрѣшено въ книзѣхъ
 сїи исправляйте, а не клянете, понѣже не писа дхъ сѣты, ни аггѣль,
 нь роуке грѣшне и вѣрнѣне и дхъ оунили, ѿкаанны и грѣшнїи,
 понѣже и очїи мои изънемо҃ста (!) ѿ старости, сего ради влѣбїте, а
 не кляте (!), да въсїи оула҃шчїмъ деснаго сто҃панїа и оуслышнѣмъ вѣлаго
 гласа вл҃дчїна: прїидете влѣбѣнїи оца моего, наслѣд҃ште оуготованїи
 оца моего, наслѣд҃ште оуго(то)ванное вамъ. боудїи же въсѣмъ намъ
 оула҃шчїти славеще коупно оца и сѣа и сѣго дхѣа и нїѣа и прѣсно и
 въ вѣкы вѣкѣмъ амїнь.

На другој страни овога листа:

Да се знае како приложи петко пепеларь врѣтакъ ѿ павле-
шенъци сие еуглие ѿ раманове келне и вбрете га ва тѣрѣскен рѣце
и ѿкѣпи га за .а.т.ѣ. и приложи га ва град кратово ва съборѣною
црквѣ ѿца наше (!) архіереяхъ ва николи и паки ако се изѣвбрете
некои брат ва стѣю бѣсѣ романове келне да пребивае, паки да се
подастѣ безѣ аспре. да естѣ тако, ако ли се не вбрете нико, а оно
да пребиваетѣ ва стѣю ѿца нашего николи до скончание века. И
писа се сие писание ѣ град паланѣке в лѣто зрод. мѣца фертѣфара
прѣви дѣѣ и паки писа петко врѣтакъ себе ѿпѣци листѣ и сѣс
своємѣ павлѣ проскомидію и писа петко подрѣжие свое селѣ поменикѣ.

На потоњем листу б.:

да се зна како прилиж (!) дмитрофан, брат стѣо монастыра
романова спеніе прѣстые влцце нашеи вѣи стѣе чстное еугаіе, да
мѣ бѣ и прѣчстїа въ свою десницѣ прими и род. его марко и
мѣръ донкѣ. — и аще кто хоцетъ камо денѣти или предати или
заложити, да мѣ вѣде прѣчстаа ѿмѣстителница на страшнемъ
сѣдѣ. въ лѣто зрѣд. августѣ .15.

II ИЗБОРНА ЈЕВАНЂЕЛЈА

20. *Изборно јеванђеље*, хартија (веома слаба, ради чега су многе стране остале неисписане), 28 × 21·5 cm, редова 25—26. Данас рукопис има 38 табака + 7 листова. Завршетка нема, а од првог табака изгубљена су два листа. Има четири орна-мента без вредности и много иницијала, од којих су десетак врло лепо. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писано

почетком XV века. — *Водени знаци: ножнице* (маказе—Лихачевъ, бр. 3797 из 1404 год.) и *кула* (ibid. бр. 3793 из 1404 год.).

На првих 25 листова био је при дну неки запис, који је на много места нарочито истрвен; оно што је остало, гласи:

...приложн мнѣта....въ некемъ....аръ, тко ѿннекъ да е прок(а)етъ ѿ бога, ѿ пречисте нго матере и ѿ всѣхъ свѣтехъ ѿ триста и....свѣтихъ ѿтцъ и ѿ данаде.... апостола.

21. *Изборно јеванђеље*. — Види бр. 61.

22. *Изборно јеванђеље*, хартија 22×15 см, редова 21. Нема ни почетка ни свршетка; данас броји 40 кватерниона + 3 листа. Писмо устав средњи. Повез кожа, дрво. Писано почетком XV века. — *Водени знаци истии као и на хартији ѿреѣходног рукойиса* (бр. 20): *маказе и кула*.

23. *Изборно јеванђеље*, хартија 21.5×13.5 см, редова 24. Пагинованих табака $34 + 2$ листа. Прва три листа нешто су оштећена, иначе је текст читав. У средини испало је неколико листи, али их је друга рука накнадила. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писано почетком XV века. — *Водени знак ѿри брда* (Лихачевъ, бр. 521 из 1423 год.).

III ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА

24. *Тумачење јеванђеља*, хартија 31.5×21 см, редова 26. Нема ни почетка ни свршетка. У почетку нема првог табака и првог листа од другога; рукопис се свршава с 47 табаком, од кога се сачувало 6 листи. Писмо крупно уставно. Повез кожа, дрво. Писано у XVI веку. — *Водени знак коѿва у кругу са дужим дршком*.

На првој корици изнутра, на дрвету, има овај запис:
† дѣмона зотъ понисе мждсанъ дѣа сѣта. тѣѣве двол. 1697.

На крају табака 46-тога:

сѣа книга митрополѣта нѣканора град'чанскаго, что ю е испи-
сана (!) половина самѣ своєю рѣкою, а дрѣгѣ нни писци дописаше
и самъ своєю рѣкою послѣдова и исправи, аще и что ѿста неис-
правлено, а вы братѣе и чѣда чѣтѣщѣи исправляете мнѣ же хѣдаго
и смѣренаго послѣдовавшаго простѣте, а не клѣнете, аще и погрѣ-
шено е, а ва бѣ да простѣтѣ, митрополѣтѣ нѣканорѣ.

На потоњим корицама изнутра (иста рука која и на првим корицама):

сию книг^д прохон миѡанъ дѡаконъ на ничто више неизобретено токмо еже за златоусте. 1697. на савршеніе вврѣте же сасѣдъ частнѣ^д....

IV АПОСТОЛИ

25. *Аѡсѡл*, хартија 28 × 19 см, редова 17. Кватерниона 50 пагинованих + 32 листа индекса. Писмо крупни устав. На почетку само један иницијал. На крају изгубљено неколико листи садржаја. Повез дрво, кожа. Писан око половине XVI века. — *Водени знак канѡар у кругу* (Лихачевъ, бр. 1673 из 1539 год.).

На потоњем листу, ван текста, ови *зайиси*:

† сѡи стѣ аплѣ монѣстра глѣма жичѣ, прѣвнѣ архѣепѣскпнѣ сръбскыѣ и прыложитѣ ермона кѣр мадеи вѣ вѣчны еѣ поменѣ.

† сы стѣ аплѣ архѣепкпѣ житѣчѣ принесена бѣ вѣ пѣксѣ црковѣ повелѣнѣмѣ архѣепка кѣр павсеа и да нѣ никимѣ ѡемаѣна ѡ сѣе цркви да нѣ влѣено, нѣ проклѣто, донѣдѣже по изволѣнѣю вжѣю обновит се житча. пи лѣ зрѣки.

сию книг^д прочати азѣ грѣшнѣ и хѣди аданасѣе ва лѣ зсз.

сѡа книга глѣми апѡто монастира пѣни храма вазнесенѣа хѣа, тако знаи.

да се зна како азѣ грѣшни арсѣннѣ ермонахѣ прочатохѣ сию дѣшеполазнѣю книг^д глѣми апѡстолѣ .ї. рѣднѣхѣ прочатохѣ ѡ битна лето зсз, а ѡ рождѣства аѡѣкв.

На потоњим корицама изнутра:

Житча архѣепкпѣа сръбѣска. да се зна каде.... сѣи геѡргнѣ дѡаконѣ апѡстолѣ, ва лѣто зскв. мѣца нѡемриѣ .ка. днѣ подѣписа своѣю рѣкою.

26. *Аѡсѡл*, хартија 28 × 21 см, редова 24. Кватерниона пагинованих 38; потоња два листа писала је друга рука. Сам текст апостола је на 32 табака и на 2 листа, затим на 20 листова је индекс читања апѡстолских, па на 29 листова блажени гл. I—VIII из октоиха. Најпотоња три листа опет је

садржај, али је то истргнуто из неке друге књиге и с овим увезано. Писмо крупни устав. На почетку леп орнамент, иницијала више, али слаби. Повез кожа, дрво. Писан крајем XV или почетком XVI века. — *Водени знаци слово В* (Лихачевъ, бр. 3981 око 1491 год.), *грб ђољског Гоздава* (варијанта *ibid.* бр. 3492—5 из 1504 год.) и *носорог у шрку* (варијанте *ibid.* бр. 2918 из 1486 год. до бр. 3007 из 1542 год.).

На неколико места убележено је име христоворъ.

На листу 3016 *зайис*:

да се зна где ње шлово оу козминуу швороу више кѣвора.

27. *Аѵосѳол од Павла и јеванђеље од Луке*, хартија 31·5 × 20 см, редова 28. Рукопис је при корицама толико оштећен, да се може рећи, да је пропао. Кватерниона пагинованих до данас се сачувало од апостола Павлова 20 табака, али од прва четири само 9 листова. Од Лукина јеванђеља, које је било засебно пагиновано, сачувало се у свем: од првог табака 1 лист, други и трећи табак је читав; од четвртог табака имају само 2 листа; на крају је 7½ листи индекса. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писан крајем XV или почетком XVI века. — *Водени знаци: канѳар у кругу* (Лихачевъ, бр. 397—400 из 1476 год.) и *кардиналска кайа с лениѳама* (*ibid.* бр. 625 из 1503 год.).

28. *Аѵосѳол*, пергамент 23 × 20·5 см. Рукопис је озго и при корицама изгорео и разасут је у листове. Данас има свега 97 оваквих комада листова. При дну је здравих 8—13 редова. Писмо леп, средњи устав. Писан у XIV веку.

29. *Аѵосѳол*, хартија 35·5 × 24 см, редова 32. У почетку недостају прва четири кватерниона и од шестог три листа. Рукопис је имао 16 табака, данас нема на крају један део садржаја. Писмо средњи устав. Без повеза. Писан око половине XVI века. — *Водени знак: коѳва у кругу са звездом над кругом*.

30. *Аѵосѳол*, хартија 32 × 21 см, редова 18. Кватерниона 31 + 6 листова. У првом табаку изгубљен је један лист. У почетку леп орнамент у четири боје, а у средини још таква три. Пред појединим апостолима иницијали особито лепи, рађени златом. Повез кожа, дрво. Редакција влашко-македонска. Записа нема. Писан у првој половини XVI века. — *Водени знак: вейар* (Лихачевъ, бр. 3292 из 1535 год.).

IV МИНЕЈИ МЕСЕЧНИ

31. *Минеј за септембар*, хартија 31.5×21 , редова 25. Непотпун, нема од 2—7 дана, ни после 28 дана. У почетку леп орнамент у више боја. Мастило врло црно. Писмо средњи устав. Нема потоње корице. Рукопис из XVI века. — *Водени знак: кошва у кругу са крајким дршком.*

32. *Минеј за септембар*, хартија 26×19 см, редова 29. Кватерниона пагинованих $20 + 3$ листа. Писмо ситни устав. Мастило много избледело (и црно и црвено). У почетку један орнамент и иницијал без особите вредности. Повез дрво, кожа. Писан у XV веку. *Водени знак: ножнице* (маказе — Лихачевъ, бр. 377 из 1460 год.).

На потоњем листу овај запис:

† сѣа стѣа и вѣтвна книга зово^м мѣ^сць сепе прѣвѣ архіепѣ^кпие
житче. принѣсена въ^с въ стѣю црковѣ пекскѣ мною смѣренѣмъ
архіепѣ^спомъ паѣсеѣмъ ѿ лаврѣн стѣденици въ пекскѣ црковѣ,
пакы повелѣ^х да слѣжи цркви вѣвѣдѣнѣю стѣа стѣ, еже ѣ аггловѣ
топоници, и да нѣ^с никымъ ѿемана ѿ сѣ стѣ цркви, дондѣже
пакы произволенѣмъ вѣжемъ вѣновит се вѣшереченна архіепѣ^спѣа жит-
ча, тогда да ѿнесѣт се тамо инамо никѣ^д, да нѣ^с бавенно нѣ проклѣто
ѿ^с га вседръжителя и прѣчтѣе его мѣ^дтре попи лѣто зрѣки.

33. *Минеј за септембар*, хартија 31.5×21.5 см, редова 30, писаних у два ступца. Сачувало се у свем 47 листова. Писмо средњи устав. Повез дрво, кожа. Писано у другој половини XVI века. — *Водени знак кошва у кругу са ниском шесто-краком звездом.*

34. *Минеј за септембар*, хартија 31×21 см, редова 25. Нема ни почетка ни свршетка. У почетку нема три табака и 6 листова од четвртог; потоњи табак је 34, од кога нема два листа, којима би рукопис био завршен. Писмо средњи устав. Нема повеза. Писан у другој половини XVI века. — *Водени знак кошва у кругу са крајком дршком.*

35. *Минеј за септембар*, хартија 31.5×21.5 см, редова 27. Нема ни почетка ни свршетка. Потоњи је табак девети, на коме минеј долази до десетого дана. Писмо устав средњи. Повез кожа, дрво. Писан у другој половини XVI века. — *Водени знак кошва у кругу са шестокраком звездом на дршку.*

36. *Минеј за окѣобар*, хартија 30·5 × 20 см, редова 23. Кватерниона пагинованих 33. Нема првог листа, иначе је рукопис потпун. Писмо устав средњи. Повез кожа, дрво. Писан 1604 године.

Код дана 9 има *зайис*:

ѣ^д т^тже днѣ памѣ стѣ^жго стѣфана деспота сл^сѣ пина вѣ мѣнин^к
се на краи книзи вѣдѣн'наа.

Код дана 17:

+ зр^ккѣ - мѣ текѣщѣ ѿ .зі. прѣстави се х^с рабѣ милошѣ
рекомыи спахѣа мнѣ смѣрѣнномѣ и по мати вѣжѣи архіепкпопѣ (!)
пекскомѣ іуаннѣ по плѣти братѣ, вѣ емѣ вѣчнаа паметѣ.

На потоњем листу има овај *зайис*:

+ повеление вл^менна и прѣосц^женна архіепкпа и патриарха вѣсѣ^с
срѣблѣ и вѣлѣга и западнѣмѣ поморію кв іуаннѣ. съписа се сѣи
минин ѿ трѣдо и ѿкѣпомѣ свои и приложи его стѣи и вѣланцен
црквы домѣ спаса х^са е глѣт'се архіепкпѣа срѣбскаа вѣ нѣи почи^жваю^т
моши стѣи архіепкпѣ и прѣвосѣпрѣстолни стѣго мѣста сего арсеніа,
евстатіа, никодима и прочіи стѣи, и тко е дръзне ѿети ѿ сего
мѣста некои налѣто дѣаволѣ вѣ мѣсто помощи и застѣпаніа
да мѣ вѣде сѣпарник прѣдѣ спмѣ х^смѣ стѣи арсеніе съ прочым. вѣ
лѣ^т зр^ккѣ. 8 пѣ.

37. *Минеј за сѣйѣмбар и окѣобар*, хартија (само седми и осми лист од пергамента), 27·5 × 20 см, редова 31. Кватерниони, пагиновани, у свем 23 + 2 листа. (Септембар 13 табака и 4 листа; октобар 9 табака и 6 листи). Писмо ситни устав, мастило и црно и црвено посве избледело. На крају текста дописала је друга рука минеј за 1 новембар, трећа за 2 новембар, у свему 12 листи. Повез дрво, кожа. — Писан у другој половини XIV века. — *Водени знаци*: *ѿри крушке* (Лихачевѣ, бр. 130 из 1369 год.), *два круга ѿресечена ѿравцем* (ibid. бр. 3757 из 1368 год.), *глава носорога* (ibid. бр. 163 из 1369 год.), *звоно* (ibid. бр. 203 и 205 око 1369—1387 год.), *ѿри брда* (ibid. варијанта бр. 3775 из 1370 год.), и *најзад*

велико слово В (ibid. варијанта бр. 3981 из 1491 год.); али је од тог знака само неколико листи доцније доданих на место пропалих листова.

На првом — пергаментном листу пред текстом *зайис*:
да се зна када помрче снце 8 пладне.

На листу 1а: сї минен ѿ вѣдѣлацѣ.

На крају 5 септембра био је неки запис који је толико премазан неком бојеном масом, да се види само још година *зрмз* (потоња цифра несигурна).

38. *Минеј за новембар*, хартија 31.5×21.5 см, редова 24—25. Кватерниона пагинованих $31 + 2$ листа. Данас нема првих пет табака. Писмо полууставно. Неколико једноставних, но врло лепих иницијала у црвеној боји. Повез дрво, кожа (нема прве корице). Писан 1576 године. — *Водени знак воловски рогови*, који се јављају први пут у једној варијанти око 1519 год. (Лихачевъ, бр. 1480—2).

Код 23 дана има овај *зайис*:

† въ сїи днѣ мнѣ смѣрѣнномъ ѿа архїепкпѣ пекскомъ прѣстави
се мнѣ брат по плѣти мна Ісакъ, емѣже вѣ вѣчна памѣ. въ лѣ *зрг*.

На потоњем листу:

сѣписа се сїа книга рекома минен повелѣнїемъ блаженѣишаго и
прѣвѣщеннаго архїепкпа кѣр гѣрасима прѣ еклїсархѣ великїе цркве
кѣр дївнїсю іеромонахѣ ѿ бытіа въ лѣ *зїд*. крѣ санцѣ....
(остављено празно!), а лѣнѣ.... мѣа се .ѣ. днѣ оу пе, и кто кн
ѣ ѿнимити ѿ стѣе великїе цркве нѣкоимъ лѣкавїимъ дѣнствомъ,
да иматъ прѣ съ стѣми ктитори прѣ праведнымъ соудїю, слава
сѣврѣшителю боу. ами.

здѣ нѣстѣ сервскїи сѣы.

пи вѣга .ѣ. проскомидїю и рѣче дати варѣ на цркѣ (!) оцѣ
іованѣ, .ѣ. марїи, пи никола ѿцѣ іованѣ.

39. *Минеј за децембар*, хартија 29.5×21 см, редова 30. Кватерниона пагинованих $23 + 1$ лист. Писмо ситни устав. На почетку леп орнамент у три боје. Повез дрво, кожа. Писан у XVI веку. — *Водени знак коѣва у кругу са краѣким*

дришом и шестіокраком звездом (Лихачевъ, бр. 276 из 1503 год. или бр. 3423 од 1538 год.).

Зайиси:

сѣа книга глѣма минен поновн се въ лѣто ^ззскѣ. при патриархѣ калиника (!) и при игмѣна митрофана и ѿкспн ю марко абацѣ да сдѣжи за нѣговѣ ^лдѣш ^ги ^хѿцѣ своемѣ томашѣ и мати вселица. бѣ да спсѣть и помѣи и.

† арсеніе бжїею матію патриарха пѣскы.

† да зна егда поидохмо на пѣть на враничево и вѣрѣтѣ ^хсїю книгѣ ѿ монастырѣ враничевѣ и вѣрѣтѣ ^хсїю книгѣ никымъ вѣрѣтѣ ^мпринѣсѣхъ ю въ патриаршію да сдѣжитѣ до нѣдеже вѣновитѣ се вѣшереченъ на вѣнтель подписа въ лѣто ^хзрпѣ.

40. *Минеј за јануар*, хартија 31·5 × 21 см, редова 25—27. Кватерниона пагинованих 39. Писмо ситни полуустав. У почетку укусан орнамент у две боје. Повез дрво, кожа. Писан у XVI веку. — *Водени знак коѣва са краѣшким дришом и шестіокраком звездом.*

Пример ѣравоѣиса:

Мѣца ^стѣ ^гдѣ ^зпѣмѣть ѣже въ сѣтѣ ^хѿца нашѣго Ѣвѣнѣ прѣваго ^сѣрхїепѣкѣ ^псѣрѣскѣ. На малѣй вѣрѣни ^чпо ^сдѣ ^хѣ ^мѣ ^хѣ ^сдѣ ^дѣ. по ^ддѣстѣ ^дзнѣменїе:

Ѣтлѣпѣ Ѣѣопрїетѣнѣ. ѣ пастирѣ ѣстинѣны, ѣ стѣпѣнѣ нѣпрѣвратѣнѣ. Ѣснованїе вѣрѣкѣ нѣдвѣжимо, вѣлѣгочтѣя стѣпенѣ нѣпокобѣванѣмн, за-
вѣрало цѣрковноѣ нерѣѣшимо.

На првомъ празномъ листу предъ текстомъ *зайис:*

сна мѣсечникѣ пѣтѣсѣкѣ цѣрѣкѣвѣ.

41. *Минеј за фебруар*, хартија 28 × 21 см, редова 26. Рукопис нема ни почетка ни свршетка, а и иначе је при дну оштећен. У свему су се сачувала још 42 листа. Писмо средњи устав, мастило посве избледело. Повез кожа, дрво. Писан у XV веку. — *Водени знаци ѣтри брда* (Лихачевъ, бр. 893—4 из 1426 год. и шестіокрака звезда (ibid. бр. 895—6 из исте год.).

Пример ѣравоѣиса:

Мѣца ^сФѣрѣварѣ ^гдѣ ^зпѣмѣть. ѣже въ сѣтѣ ^хѿца нашѣго Ѣѣмѣѣна. Ѣѣчитѣлѣ сѣрѣбскагѣ. новагѣ мѣрѣотѣчѣца. (На малој вечерњи сти-
хира глас 4):

Бжѣств'наго разоумениѧ, приѣмъ Гѣмѣне сианнѣ. ѡчи прѡ-
свѣтив' си срчней. нреси мрѧкотоу ѡриноуль нси. правослѧвнѧ же
ѧко хрѡу, Гви вѣроу възвиг'ль нси. ѡ ѡ кнеза тѣмѣ лю свѡи
ѡсхѣтиль нси...

На унутрашњој страни корица има овај запис:

прихо а многогрѣшни кур нро еѧ васи кур висариѡна босенскаго,
пи оу не вѣ ле, зспѣ, ѡ ро хѡа 1694 (!) меца ма .к.

42. *Минеј за јануар и фебруар*, хартија 28 × 19.5 см, редова 27. Кватерниона 17 пагинованих. На почетку врло компликован орнамент, али несигурном руком рађен. Минеј за јануар писан је на првих девет табака и 3½ листа десетого. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писан у другој половини XVI века. — *Водени знак којѡва у кругу са крајњим дршком и четворокраком звездом* (Лихачевъ, бр. 808, варианта).

Пример ѡравојиса:

Под 14 јануаром не помиње се Св. Сава већ:

Паметъ стѣи ѡваадъ, ѡже на Гѡнанецѣи гѡрѣ повѣннѣи;

Паметъ прѡвѣнѣи, лѣ. стѣи ѡѡъ ѡже вѣ Рајѡс мѣчѣмъ
ѡлжѣиѣи скѡнчав'ши се;

Паметъ прѡвѣнаго ѡѡа нашего деѡоула: —

Паметъ прѡвѣнаго ѡѡа нашего. Гѡѣфана, сѣзѡдав'шаго (!) ѡкѡ-
тѣла Хѡнѡлаковѣ.

Еѣ тѣже дѣи, сѣаа мѣица ѡг'ни вѣ тѣмницѣ тѣм'нѣю
ѡѣсажна скѡнча се: —

Под 13 фебруаром:

Еѣ тѣже дѣи, памѣ прѡвѣнаго ѡѡа нашего, Гѡмѣѡна сѣвѣ-
скаго. нѡвааго мѡрѡтѡч'ца.

Гѡвѣ слѡвѣ послѣдѡваѣ Гѡмѣѡне. слѡвѣ слѡва наслѣдова
сѣвѣтѡе тѡмо. Мѡродрѣжѣство дѡстѡчѡдно прѣзрѣѣ славнѣ. Мѡрѡ-
тѡчѣство вѣшеславнѡ прѣѣтѣ славнѡ: —

Тѣ прѡвѣнѣи ѡѡъ наѣи Гѡмѣѡнѣ нѡвѣи мѡрѡтѡч'цѣ. цѣт-
ѡва же вѣ земѡи сѣвѣсѣѣи. земѡнѣиѣмъ цѣтѡвѡмъ. нѣнѡи цѣтѡ
ѡзмѣниѡвѣшѡмѣ. ѡ кѣ вѣсмѣртнѡмѣ цѣтѡвѣ потѣща се...

на ^нсвожцѣ, индкѣтѣ ^х.ѣ. ^хѣпа ^х.ѣ (настављено другом руком): пакѣ
ѣо ^хвѣзе, а иннѣ на мѣсто да.

здѣ сѣтин, иже почиаетъ (!) во патриархію нестѣ.

45. *Минеј за марѣ и јуни*, хартија (веома слаба) 28 × 21·5 см, редова 27. Кватерниона пагинованих 37. Минеј за март је на првих 17 табака и 2 листа. Писмо полууставно. Повез кожа, дрво. Писан у првој половини XV века. — *Водени знак ѣри горе* (Лихачевъ, бр. 2536—8 из 1423 год.).

На првом листу пред текстом:

† ^гѢа ^скни ^рмца ^цмр ^хманасти ^хвоисловни да ^хнѣстѣ ^хникимѣ
^нѡемаѣ, да ^снѣстѣ ^хбавно и ^хподписа азъ ^хсмѣрѣнны ^хпавсеи ^хсвоею
^трскою. ^тле ^тѣрло.

На крају:

здѣ нестѣ сербскѣи светѣ.

46. *Минеј за април*, хартија 30·5 × 21 см, редова 23. Кватерниона пагинованих 21 + 1 лист. Писмо средњи устав. У почетку једностован али леп орнамент. Повез дрво, кожа. Писан у XVI веку. — *Водени знак коѣва са краѣмким дршком и чеѣверокраком звездом, како се јавља између 1550 и 1560 год.*

На потоњем листу запис:

† ^сарсениѣ ^свѣіею ^мматію ^хпатрїархъ ^хпекскы и ^хпрочимѣ; ^хпишемѣ
^жпопѣ, да ^сзна ^мкако ^мѣжїи ^хпроизволенїемѣ ^хизволи ^хсе на ^хсмѣрѣннїим
^хна ^хпѣтѣ ^хпоити на ^хнахію ^хбраничевскѣю и ^хвѣрѣтѣ ^хсію ^хкнигѣ ^хмона-
^дстира ^хбраче, ^хвѣше ^хже ^хмонастирѣ ^хсѣ ^хзапѣстель, а ^хвѣретѣ ^хмца
^хаприла ^хсего ^хѣ некогѣ ^хпопа и ^хвѣзе, да ^хѣ на ^хсавжеѣ ^хна ^хсмѣрѣнни,
^хаще ^хли ^хсе ^хповрати ^хмонастирѣ ^хбрадача, ^хпаки ^хда ^хвѣде ^хмонастирѣ ^хна
^хсавжеѣ ^хи ^хники ^хда ^хвѣде ^хѡтимѣти ^хѡ ^хсего ^хмонастира, да ^хнїѣ ^хпросто
^хнѣ ^хпроклетѣ ^хи ^хподписа ^хмца ^хаприла ^х.гѣ. ^хднѣ ^хѣ ^хшашковцѣ, а ^хѡ
^хвїтиа ^хлѣтѣ ^хтекѣѣ ^хзрѣ. ^хкрѣгѣ ^хлѣни ^х.рѣ. и ^хазѣ ^хгрѣшни ^хѡцѣ
^хѣрвдиакѣ ^хвѣшнї ^хкодѣ ^хсего ^хсѣла ^хнареци ^хѣ ^хпосавшникѣ, и ^хтогда
^хпонедеѣ ^хтѣрци ^хна ^хмоскова и ^хна ^хлѣха. (црвеним мастилом): ... ^хѣ
^хѡ ^хвѣїа ^хвѣпавшїи ^хдѣѣ. — 1676.

На крају *зайис*:

слава бѣу во всем мар'ко смѣренїи епкпъ сїе писа. бѣ да га прости и вѣчна моу памѣ. въ лѣто 7523. снѣцоу кроу҃гъ .дї. а доу҃нѣ .ї.

Пред претпотоњим листом увезана су два листа, писана другом руком, на њима је исписан помен епископовом оцу и мајци. На крају су додана два листа, писана руком преписивача, на којима је његово завештање цркви св. Ђурђа. И помен и завештање штампано је у мојој радњи: „Епископ Марко“.

На потоњој, празној страни текста:

бѣ въ имѣ твоѣ, да се зна о нове цркви въ храме сѣго великомчника хва гевргїа, и тогда прѣдстоѣѣ блженномъ еромонаху старцу козми..... (истрвено неколико речи) и сїе встављенимъ въ чтнемъ сѣмъ мѣсте едни тетровуа, антоургїе .дї., едани апав, триѣда два, минеа два, ѡтанка два, ѡфалти еди, синаксарь и часословць целокупнь, типикъ, поменникъ, панагирикъ, ѡчъникъ, петрахан .ї. съ златѡ еди възе савѣбънь, фелона .ї. и дони ѡдежде .дї., нарѣквице троѣ, пролога два.

51. *Минеј за јуни*, хартија 31.5 × 21 см, редова 23. Кватерниона пагинованих 26. Писмо устав ситни. На почетку велики и леп орнамент у три боје. Повез дрво, кожа. Писан у почетку XVI века. — *Водени знак велика коѡва са крајњим дршком и шестокраком звездом* (Лихачевъ, бр. 626 из 1503 године).

Зайиси:

здѣ нѣсть сербску сѣмь.

† арсенїе вжїю матїю патрїар пекскы и прочи страна;

† пишем понеже да зна въ лето 7523. тогда пондохмо на пѣть на браничево и вбретѡхѡ сїю книгѡ монастыра некое записавша и никим вргома и възе сїю (!) дшеполазни менен, да мї е на савѣбѡ и подписахъ мою рѣкою мца апри .кз. днь... (избрисана једна реч) се шашковац кроу҃гъ лѣни..... (избрисано) ѡ роу҃хѡ хва .ахѡс.

ступца са по 25—28 реди. Нема првих седам листи. Рукопис је имао 14 табака + 6 листи. Писмо средњи устав. Повез дрво, кожа. Писан почетком XV века. — *Водени знаци маказе* (Лихачевъ, бр. 2542 из 1423 год.) и *три брда* (ibid. бр. 253 из 1423 год.).

На потоњем листу преписивачев *зайис*:

слава боу w в'семъ и за все. дописа се сѣа книга мѣа сектврѣа
 .ѣ. днѣ, въ дни благочтивѣаго гна стефана (гюрга)⁸ и писа азъ
 ермона вѣсарѣу, да мѣю ви братѣ моѣа смѣреннѣо съ оумнѣннѣомъ,
 аще боудѣу цѣу гдѣ истѣгроуѣнѣа чѣтѣ исправѣнтѣ и бѣвѣнтѣ ме
 грѣшнаго, а все бѣ да прости въ си вѣце и въ боудѣмъ (!) аминъ.

На другој страни истога листа: в недеѣ в'сехъ свѣтѣхъ
 наводѣне ѡ гна ѡх рѣчанина на колѣцѣхъ 8 пѣчи и се зна.

VI

СЛУЖЕБНИЦИ

60. *Служебник*, хартија 21.5 × 16 см, редова 16. Нема ни почетка ни свршетка, данас остало 25 табака. Неколико малих, лепих орнамената. Од првих 28 листи откинута је уздуж једна половина. Само прве корице (дрвене, без коже). Редакција влашко-маѣдонска. Писан крајем XV века. — *Водени знак*: глава бика са усѣравним роговима и између њих сѣабљика, на врху лиснаѣа, око које се обвила змија (Лихачевъ, варијанта бр. 3726 из 1493 год.).

Пример ѣравойиса: Чѣ братѣтворѣнѣю. приходѣта хотѣща
 братѣтисѣа. по положи еугѣе на столици прѣ ѡлтарѣмъ. ѣ цѣлоуѣта
 еугѣе ѣ попа ѣ самасѣа цѣлоуѣта. Дѣако мѣро Гоу по. О сѣкѣшнѣ мѣрѣ,
 О равоу своѣю ѣмрк...

Еѣ вѣкѣа сѣа прѣчно Да оумѣчѣи вѣсѣака пѣа зѣмѣнаѣа...

На 28 листу при дну *зайис*: помѣни гѣ мѣрю кѣажнѣ;

На 29 листу при дну: помѣни гѣ кѣанноу.

На крају литургије Јована Златоуста:

+ помѣни гѣ дѣа рабѣ своѣхъ данѣа, (и)деже правѣднѣи
 оупѣчѣаѣтъ, вѣчнаѣ ѣмоу памѣа. оуписа сѣа рабѣ бѣжѣи данѣнаѣ.

⁸ Ово је доцније дописано.

61. *Служебник и изборно јеванђеље*, хартија 21×15 cm, редова 20. Кватерниона $42 + 1$ лист. Служебник је на првих 21 табака. Јеванђеље нема завршетка. Неколико орнамената и иницијала без вредности. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писан око половине XVI века. — *Водени знак: коѿва у кругу са шесћокраком звездом одмах над кругом.*

На потоњој корици (изнутра) овај запис:

сѣсѣ азѣкѣ сѣю книгѣ кѣпи вѣчета за своѣ дѣшѣ и шѣсѣ вѣскоѣ и матирѣ монахинѣ маринѣ и братѣ дамнанѣ и даде ѿ. бѣ. дѣката, бѣѣ да прѣсти ѣ манастирѣ рожанаѣ на рѣце дамлави и рече да нѣ прѣсто и вавѣно ако ѣе ѣ кон ѿнимити ѿ црѣкѣ сѣе, ѿнимити бѣ ѿ него вѣсѣкѣ баѣдетѣ.

62. *Служебник архијерејски*, хартија 21×14.5 cm, редова 13. Рукопис непотпун, нема ни почетка ни свршетка. У почетку нема прва три табака и првог листа од четвртог; потоњи је табак 12-ти. Писмо крупни устав, мастило црно, црвено, плаво и златно. Повез кожа, дрво. Писан крајем XIV или у почетку XV века. — *Водени знак ѿри брѣа* (Лихачевѣ, бр. 3775 из 1370 год., бр. 838—9 из 1412 год. и бр. 2536 из 1423 год.).

Само један запис: помени гѣ ермонаѣ арсениѣ.

63. *Служебник*, хартија 27×19 cm, редова 15. Нема ни почетка ни свршетка, а и иначе су многи листови изгубљени; данас их има у свему 75. Писмо крупни устав, врло леп. Нема корица. Писан око половине XVI века. — *Водени знак: мала коѿва у кругу, са шесћокраком звездом одмах над кругом.*

На 30 листу преписивачев запис:

помѣни, братѣ, за имѣ вѣѣе монаѣ еугѣниѣ. понѣже вѣена рѣка и тѣшки ѣмѣ писа гѣи вѣѣи... (овде једна реч тако замрљана, да се не може прочитати).

На листу 41: сѣа книга слѣжебникѣ игѣмене ваватинѣ (!), писа на 1826 лѣто.⁹

На листу 54 запис Евгенијев: сѣ тетрадѣ писахѣ сѣ великоѣ печалиѣ и скрѣвѣстиѣ ѿ прокатиѣ тѣрѣи.

⁹ Овај запис спомињем нарочито, јер је овај рукопис нађен у гробу патријарха Максима, када је предворје црквено, у коме је он сахрањен, прекопано било 1921 год. Осим овога служебника нађено је тада у гробу том још десетак слика на дрвету (посве пропалих), једне двери и једна дрвена кашика (без дршке) с ликом Богородичиним.

VII
ОКТОИСИ

64. *Окѣоих* недељни, хартија 21.5×15 см, редова 23. Писмо средњи устав. Пагинованих табака $20 + 7$ листова. Повез дрво, кожа. Писан око половине XVI века. — *Водени знак: коѣва са шестокраком звездом одмах над кругом.*

65. *Окѣоих* (глас 1—4), хартија 26.5×20 см, редова 30. Рукопис нема свршетка; данас има 27 табака и 1 лист. Орнамената има 6 особито лепо израђених у четири боје; исто тако има и неколико иницијала у црвеној и плавој боји. Повез дрво, кожа. Писан 1518 године. Три врсте хартије. — *Водени знаци: лева рукавица са цвећом над средњим ѣрсћом* (Лихачевъ, бр. 7026), *канѣар и коѣва са крајћим дршком.*

Има неколико записа, сви су писани руком преписивача:

На листу 7а — $\text{зде}^{\text{с}} \text{пони}^{\text{с}} \text{мартнрѣ}^{\text{с}} \text{коучанинѣ}^{\text{с}}$.

На листу 17б — $\text{л}^{\text{т}} \text{ѣ}^{\text{т}} \text{зкс}^{\text{д}} \text{ро}^{\text{д}} \text{се}^{\text{т}} \text{д}^{\text{т}} \text{ѣ}^{\text{т}} \text{ѣ}^{\text{т}}$ главо.

На листу 17б — $\text{оумрѣ}^{\text{н}} \text{виѣ}^{\text{н}} \text{дѣтѣтѣ}^{\text{д}} \text{ѣ}^{\text{д}} \text{главѣ}^{\text{н}} \text{ю}^{\text{н}} \text{ѣ}^{\text{д}}$.

На листу 18б — $\text{простите}^{\text{с}} \text{слава}^{\text{с}} \text{хартѣа}^{\text{с}}$.

На листу 20а — $\text{сѣ}^{\text{т}} \text{ни}^{\text{п}} \text{скрѣ}^{\text{х}} \text{ми}^{\text{с}} \text{ки}^{\text{с}} \text{и}^{\text{с}} \text{ноужда}^{\text{с}} \text{тѣчию}^{\text{с}} \text{в}^{\text{с}} \text{огнѣ}^{\text{с}}$
да раствори, се $\text{к}^{\text{с}} \text{ѣ}^{\text{с}}$.

На листу 48б — али зла $\text{хартѣа}^{\text{с}}$.

На листу 52а — $\text{прѣстави}^{\text{с}} \text{вачанин}^{\text{р}} \text{м}^{\text{р}} \text{ѣ}^{\text{к}} \text{л}^{\text{т}} \text{зкс}^{\text{т}}$.

На листу 62а — $\text{сѣ}^{\text{т}} \text{ни}^{\text{п}} \text{ѣ}^{\text{х}} \text{чрѣноекики}^{\text{с}} \text{извода}^{\text{с}} \text{л}^{\text{т}} \text{зкс}^{\text{д}} \text{м}^{\text{р}} \text{ѣ}^{\text{т}}$.

66. *Окѣоих* (глас 1—4), хартија 28×20 см, редова 27. Рукопис је при дну оштећен; невиди се пагинација; данас има 247 листи. Листови 91—115 и 171 до 189а, писани су на по два ступца. Повез дрво, кожа. Писан у XVI веку. — *Водени знаци: рукавица са цвећом изнад средњег ѣрсѣа* (Лихачевъ, бр. 7026) и *ѣољски грб Гоздава* (ibid. бр. 1750—1 из XVI в.).

На предњој корици, изнутра *зайиси:*

да се зна каде $\text{ѣ}^{\text{с}} \text{зе}^{\text{с}} \text{милосавѣ}^{\text{с}} \text{мѣца}^{\text{с}} \text{ноѣмѣрна}^{\text{с}} \text{ѣ}^{\text{с}}$.

даде $\text{лазарѣ}^{\text{т}} \text{мтери}^{\text{т}} \text{дивни}^{\text{т}} \text{ѣ}^{\text{т}} \text{лоу}^{\text{т}} \text{стон}^{\text{т}} \text{ѣ}^{\text{т}} \text{лоу}^{\text{т}}$.

67. *Окѣоих* (глас 1—4), хартија 29×19 см, редова 28. Писмо средњи устав. Рукопис је потпун, има 32 пагинована

табака + 5 листи. Повез кожа, дрво; потоње корице нема. Писан 1577 године.

На крају текста преписивачев *зайис*: сѣ бжтвѣна книга ^с ѿ свѣтиса се вѣ лѣто зѣе; свѣрши мартѣа днь .кв. смѣриши ^х иеромона данилк.

68. *Окѣоих* (глас 5—8), хартија 28×21.5 см, редова 30. Свега листова 205. Писмо средњи устав. У почетку један леп орнамент. Повез дрво, кожа. Писан крајем XIV века. — *Водени знак*: две укрѣпѣне стѣрелице (Лихачевъ, бр. 230—1 из 1374 и 1376 год.) и велике маказе (ibid. 223, 224 и 285 из 1369—1375 год.).

На крају текста био је неки запис. Данас се од њега могу прочитати само потоње речи: ... слава вѣсѣдржителю боѣ аминѣ.

69. *Окѣоих* (глас 5—8, пергамент 27×20.5 см, редова 27. Рукопис је имао некад 31 табак и 5 листи; данас броји у свему 130 листи, а и од тих многи имају само по неколико редака, све друго је отргнуто. На крају додана су два листа (један од пергаментa, а други од хартије); на којима је друга рука исписала неке молитве. Повез дрво, кожа. Писан у XIV веку.

70. *Окѣоих* (извод), хартија 28.5×21 см, редова 23. Пагинованих табака $14 + 6$ листи. Писмо средњи устав. Мaстило (и црно и црвено) слабо, да се једва може читати. Доњи део рукописа пропао од влаге. У средини изгубљено доста листи. Повез дрво, кожа. Писан у XIV веку. — *Водени знак*: чети́верозуб на мошци (Лихачевъ, бр. 2085—6 из 1359 и 1360 год., и бр. 488—90 из 1367 год.).

На крају текста *зайиси*:

сѣю кни(гѣ) рече поп радомиръ бжѣю помощю да се направи, бѣ да га прости и помнаѣ, амин.

за сѣю книгѣ плати рахсаѣ и младень и марко, бѣ да и ^х прости вѣ вѣк аминѣ. бѣ да прости еринѣ вѣ домѣ ен; направах сѣю книгѣ и азѣ грѣшнии, направих и цю ѿстригохъ писано... книгѣ, нже сестра... погледити (!) ѿ семѣ ме бѣвѣте, а вѣ бѣ и мѣти бжѣа вѣ вѣккн ам...

VIII
ПСАЛТИРИ

71. *Псалтир*, пергамент 22 × 16 см, редова 20. Рукопис има данас у свему 77 листи. Нема ни почетка ни свршетка, а и у средини су многи листови погубљени. (Од првих 11 табака има данас само 19 листи, а од тих је још првих 9 оштећено. Табаци 12—17 су читави, затим има још 10 листи од разних табака). Писмо крупни устав. Повеза нема. Писан у XIV веку.

72. *Псалтир*, хартија 19×14 cm, редова 21. Кватерниона пагинованих 26. Писмо средњи устав, али од више руку. Повез дрво, кожа. Писан у XVII веку, а неки делови раније и касније. — *Водени знаци*: *једна врста круне са шестокраком звездом и кружићем над њом* (исти водени знак и у псалтиру писаном у Милешеви 1633 год.), *за њим врх коња и круг који пресеца вершикалац правац*. — Доцније повезано „Љеџописије“ почиње са 7248, дакле са 1740 год.

На крају текста *зайис* :

писа мнѣ... з сѣна на заветѣхъ, да га заветѣхъ празникѣ хрѣтовѣ.

73. *Псалтир*, хартија 20 × 15 cm. Нема завршетка; имао је више од 15 табака. Рукопис је посве пропао; нечитљиво је више од половине текста, добро се могу читати само четири доња реда. Писмо средњи устав. Писан у XV веку.

Зайиси:

Да се зна къде ще с пона кьнингс патента (!).

сѣа стѣ и бжѣтвенѣ книга глѣми ѱалтирь, даде мѣ га наѣмѣ
на поклон. ва лето 7358.

74. *Псалтир*, хартија 30 × 20 cm, редова 21. Нема ни почетка ни свршетка; данас има 112 листи, а и иначе је рукопис при дну много оштећен. Писмо крупни устав. Корица само потоња (дрво, кожа). Писан 1574 год., за време патријарха Андонија.

На потоњем листу овај запис :

повѣленіемъ прѣвѣщен'наго патріарха сръбскаго и прочихъ крѣ-
андоніа, азъ смѣренъ пайлъ (!) исписахъ съ ѿаалтиръ стен и вѣланци
цркви архіепкопѣи пекскыѣ и приложихъ его. и да не боудеть никымаъ
ѿем'лемо ѿ великѣи цркви. да мѣ нѣтъ ^ѿ вавено, нѣ прокажѣто. и

да мѣ вѣдетъ ѿмѣстительъ ^д вака и сѣтительъ ^с хвѣ сава і арсеніе и
инѣ, иже прѣдрѣжаще прѣстолъ съ(и) (въ) лѣто (зп)ѣ. мѣца
мѣнѣ -и- днѣ.

75. *Псалтир*, пергамент 22×16.5 см, редова 16, и хартија 21×13 см. Рукопис нема ни почетка ни свршетка. У почетку нема првих 5 табака и 3 листа од шестога; свршава се с 29-им табаком, од кога има три задња листа. Рукопису је додан 61 лист (хартіје), на којима су друге руке исписале разна правила и слова о посту неколицине црквених отаца, као кратке изводе из житија испосника Пахомија и других. Писмо крупни устав. Само потоња корица (дрво, кожа). Рукопис на пергаменту из XIII века, а на хартији из краја XIV и из почетка XV века. — *Водени знаци*: врло сѣтари облик звона (Лихачевъ, варијанта бр. 205 из 1387 год.) и велике маказе (ibid. бр. 2543 из 1423 год.).

Пример ѿправойиса на ѿергаменѣу:

(Псал. 34) Гоуди Гѣ ѿбидеши мѣ. Бѣзбра корюшимъ се съм'ною. Прими ѿроужинѣ и щитъ и вѣстани въ помощь м'нѣ :-

Пример ѿправойиса на харѣији:

На крају: Гинаѣаръ вѣчиннѣ и посланъ ѿ сѣтѣ Гѣры ѿ разоумнѣиша и велика ѿца. къ нѣкоемъ безмѣлѣвствѣющъ въ страна ^я ѿнтѣохѣ сѣр'скѣ. ѿ рабѣта. и постѣ ^х и колѣно поклонѣни: ^х

Побѣе вѣти. ѿко вѣпрѣ вѣчиннѣ си прѣзникѣ великѣ сѣтѣ. ^д ^г ^д ^д ^х ^х ^д ^х ^х ^х
идѣже ѣврѣщени крѣ въ начелѣ числа. колѣнопоклонѣнѣа въ мѣтва не вѣвають...

76. *Псалтир* (тумачење), хартија 31.5×22 см, редова 31. Данас рукопис почиње с 12-им, а свршава с првим листом 19-ог табака + 14 листи (непагинованих) на крају књиге. (Пред ових 14 листи допунила је друга рука рукопис на 29 листи). Писмо средњи устав. Корице само потоње. Писан у првој половини XVI века. — *Водени знак* коѣва у кругу са крајким дршком.

77. *Псалтир* (тумачење), хартија 22×15 см, редова 21. Нема ни почетка ни свршетка, у почетку нема првих 5 табака и 5 листи од шестог, потоњи табак је 42. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писан око половине XVI века. — *Водени знак*: десна рукавица са крѣшом на корену шаке. Нема га у Лихачева у овом облику.

У табаку 11-ом на једној празној страни (каких има много ради слабе хартије) има овај запис:

† азъ гавріилъ вѣю млію православи архієпискѣ пекски всѣхъ сербовъ и болгаровъ и всего ілирика патриархъ мѣца габаріа .й. день .8. день 8 патриархію сръпскѣю въ лето 1755. лажн не кон се!

Тодор Јосифовић искушеник у „Патрихану“ у Пећ.

78. *Псалтир и часословац*, хартија 20×14.5 см, редова 19. Нема ни почетка ни свршетка. Од првих 18 табака није се сачувало ништа; од табака 19 и 20 има у свему 13 листи, даље је све потпуно до табака 36, од кога се сачувало 5 листи. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писан око половине XVI века. — *Водени знак који* у кругу са шестокраком звездом над кругом.

У месецослову:

14 јануара. — Ђ то дѣи ѿже въ сѣи. ѿца нашего Гавкі прѣвоархїеппа сръпскаго. Гѣомъ Гавк. тро. глѣ .і.:

Исти въкодещѣго въ жизнь. наставникъ ѿ прѣвопрестолникъ, ѿ оучителъ вѣлѣ нси...

13 фебруара. — п прѣовѣнаго ѿца нашего Іѡа (і) прѣваго мироточца сръпскаго (али у тропару и кондаку помиње се Симеон).

Кондак, глас 2:

Хѣо ѿго прїемъ Симеѡн. стѣго крѣта възѡмъ послѣдова емоѡ. насаженъ въ ва домоу Іѡжїю...

IX

ТРИОДИ

79. *Триод*, пергамент 29.5×24 см, на два ступца са по 30 редака. Кватерниона $29 + 3$ листа. Нема листа 24-ог, иначе је рукопис потпун. На првом и трећем листу веома лепи орнаменти. Повез кожа, дрво. Писан XIII—XIV века.

На листу 26 запис: † въ лѣт .31. постриже се еромонахъ несторъ еродїаконъ ефрем и дѣвидъ, мѣца марта ѡ днь въ не.

80. *Триод*, хартија 30.5×20 см, редова 28. Кватерниона пагинованих $39 + 6$ листи. Мастило црно (избледело), заглавља

и почетна слова црвена и плава. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писан 1596 године.

На листу 1а *зайис*: сна книга глаголеми триѡд попа ѿвана, кѡпи е ценою за .ѣ. гроша, лета .ѣ. тисѡца .сѣ. месеца септемвриа. .ѣ. дань.

На истом листу б: помозы вѣе и вѣсѣхъ стыхъ раб вѣю рауаю. сѣю книгѣ глагоми триѡд кѡпи радѡw на сѣзжѣс вѣ и вѣсѣмъ стымъ за дѣшѣ свою и за дѣшѣ матѣ вѣице и за дѣшѣ вѣсѣ сѣовъ и обѣтѣли, да имъ сѣзжи до века, аминь.

На првих пет листова, при дну: сѣа книга, глагоми триѡдъ, митрополита белградскаго и пожаревачкаго кѣ миѡхила, лета гѣѣ .дѣт.

На крају текста: гѣ вадко ѿ хѣ помнази. сѣю дѣиолазис книгѣ саписа многогрѣшнѣи попъ богданъ, глагоми триѡдъ, вѣ лѣ .ѣ. тисѣшнѣо и .рд. вѣ жѡпи трековѣ близъ вѣкоуна вѣвѣдѣа цѣа свѣатана меѡмеда перскога; и тогда бѣ многа ратъ згрѣи сѣ пери (!) и; тогда бѣ многоу кеде люде хѣименити.

На потоњем листу б: [да] се зна что приложи вѣw ковач за дѣшѣ ѡгнановѣ вѣ сѣс сѣю книгѣ грошъ. бѣ да га прѣсти та-кожде и нима грошъ за дѣшѣ Мырковѣ да имъ сѣзжи до вѣка. бѣ да их прѣсти.

ѡгнанъ станкович коупи сахѣѣанъ и ѡправниѣ се двѣе кнѣге сѣе. бѣ да га прѣсти.

81. *Триод*, хартија 30.5×20.5 см, редова 26. Пагинованих кватерниона $52 + 4$ листа. Писмо ситни устав. На почетку један неукусан орнамент. Повез дрво, кожа. Писан у XVI в.

Зайиси: мѣлашинѣ дѣтакъ. | маѡен расѡдерѣ сѣе пис(а). | вѣ лѣто .зсѡ, мѣа гѣицѣара .ѣ. дѣнь 8 пеки. | сѣю кнѣжицѣ прочѣте азъ грѣшнѣи и хѣдѣи дѣиаконъ ва лѣ .зсѣ, .зсѣи мѣа фѣ .ѡ.

82. *Триод*, хартија 30×21 см, редова 30. Рукопис има данас 29 табака и 6 листи, али у почетку је изгубљено шест табака и шест листи од седмог табака. Рукопис нема ни почетка ни свршетка, а и влага га је начела тако, да је један део текста пропао. Писмо средњи устав. Повез дрво, кожа. Писан око половине XVI века. — *Водени знак којѣа у кругу са шѣсѣоокраком звездом.*

знаци : кардиналска кайа (Лихачевъ, бр. 619 око 1552—3 год.) и сѣилизован орао (?) у лешу (ibid. бр. 635).

Пример ѿравоѿиса :

Мѣ^с генва^р д. Ѹспеніе иже въ стѣ^х ѿца нашего Ѹстатіа ар'хіепкопа срѣвскаго. | На господи в'звахъ : Б'гсѣго самъ себе принесе къ Г'б. нѣное скрѣвище себѣ сѣдѣлаа ѿси...

Мѣ^с мана^т дѣ. память — архиепископа Никодима. | На господи в'звахъ : Кыми похваленими. свѣ^мзе стѣла оукрашен'наго добродѣтелими...

XI

ПРОЛОЗИ

86. Пролог за јануар—аѿрила, хартија 28 × 18.5 см, редова 25. Кватерниона 28. Писмо средњи устав. На почетку јануара и фебруара лепи орнаменти. Повез дрво, кожа. Писан крајем XIV века. — Водени знак : звоно (Лихачевъ, бр. 206. из 1387 год.).

Св. Саве нема под 14 јануарем, нити св. Симеона 13 фебруара.

(Априла) мѣ^с тог^о к^тг^о память великомника и побѣдоносца Геѿргіа. — Брагы поражае Геѿргіе въ бранехъ...

Главниѿ и дѣвниѿ. и великиѿ мникъ Геѿргіе бѣше въ врѣмена Диѿклантиана цра. ѿ страни кападокіѿнскіе. рода нарѣчита и свѣтлаа. въ трикоуѿствѣмъ воинствѣ бѣвъ. идѣже пострадаѿи хотѣаше...

87. Пролог за сѣйшембар—фебруара, хартија 31 × 20 см, редова 29. У почетку нема првог листа; рукопис се свршава с 43 табаком. Писмо крупни устав. Иницијали добри, у црвеној и плавој боји. Повез дрво, кожа. Писан у другој половини XVI века.

14 јануара — „памет“ Св. Сави:

(Почетак) — Гѣго свѣ^бо влѣѣннаго, и стѣ^бамъ сѣпрѣстѣла^бг. стѣ^бго и прѣовнааго ѿца нашего Савы, житіе сѣ^бце бѣше, въ ѿ^бубо^б правѣ^бкрѣ^бнь и влѣ^бгѣ^бствѣ^б родителю сѣ^бнь. и лю^бвы бѣше сѣ^блаѿ^б ѿма. ѿ^бз' ма^ба вѣ^бзавѣ^би Бѣ...

(Завршетак) — Ђъ кѣсакын оу^мсрѣдѣ дош^мше. и о^дврѣтоше и
цѣло, и никакоже разроушимо. лю^дб^дз^дно кѣспрїем^дше ѿ зема^дльнїихъ
а^ддрк. и принесоше и съ кѣсак^до: ч^дтїю кѣ зема^дю ѿцѣствїа ѿг^д.
їдеже и нїна лѣжитъ. тоо м^длтвами Бѣ пом^длаши на їако ч^даколюбець: †

13 фебруара — „їамейѣ їреїподобног оца нашег Симеона
србскаго чудоїтворца“: .

(Почетак) — Тѣй пр^дпвїїи ѿцѣ на^дшъ ѿм^деѡнъ, по^двыи м^дѣро-
точыцъ зема^дльнїимъ цр^дтвомъ н^депоѣ цр^дтвѣ ѡзмѣнївшѣ. и кѣ кѣсѣ-
м^дрѣтномъ цр^дткѣ потѣщи сѣ. прѣк^двѣ кѣ зема^ди мн^дѡгкѣ м^дн^даствїре
сѣк^днїа (!) . . .

(Завршетак) — И до сѣго д^дне к^даѣочтївїе лю^ддѣ кѣзема^дюще
ѿ ра^дкы ѿг^д м^дѣропомазанїемъ. разл^дкн^дкѣ нѣд^дсг^дкы рачев^дскын ѡсѣж-
а^дкв^даю: .

Зайиси:

Код 4 септембра забележено је другом руком: — кѣ тѣжде
д^днѣ паметъ н^дже кѣ стѣхъ оца нашег патрїарха прѣваго їванукїа
срб^дскаго.

Код 6 октобра: — памет патрїар^дхъ сав^две срѣв^дскомъ.

Код 10 октобра: — кѣ тѣжде д^днѣ паметъ дес^дпотъ стѣфанъ.

Код 29 октобра: — кѣ тѣжде д^днѣ паметъ н^дже кѣ стѣхъ
оца нашег архїе^дпска арсѣна срѣв^дскаго в^дтораго и к^дтитор^да стѣо
м^дкѣста сѣго. прол^двгъ н^дци на краю к^дниги сѣ.

Код 22 новембра (преписивачев запис): — † к^дв. сѣго м^дца
стѣмъ ап^дл^дс фїлїмонъ, пролога кѣ изводѣ не о^дврѣтохъ.

Код 7 децембра: — кѣ тѣжде д^днѣ паметъ патрїархъ ѿ-то^дмъ
арсѣнїю срѣв^дскомъ.

Код 20 децембра: — кѣ тѣжде д^днѣ паметъ н^дже кѣ стѣхъ
оца нашег архїе^дпска данн^дла срѣв^дскаго .ї.-тн.

Код 27 децембра: — кѣ тѣжде д^днѣ паметъ патрїарха
їврїла срѣв^дскаго .ї.-маго.

Код 5 јануара: — кѣ тѣжде д^днѣ паметъ н^дже кѣ стѣхъ
оца нашег е^дстатїа архїе^дпска срѣв^дскаго .ї.-тн.

Код 4 фебруара: — кѣ тѣжде д^днѣ н^дже кѣ стѣхъ оца
нашег архїе^дпска їакова срѣв^дскаго паметъ.

Код 13 фебруара у врх листа под знаком .:/ — паметъ н^дже
кѣ стѣхъ оца нашег в^дторомъ сав^две архїе^дпскомъ срѣв^дскомъ третїемъ.

88. *Пролог од септембра до децембра*, хартија 29.5×19.5 см, редова 28. Пагинованих табака 34; у почетку нема првог листа, претпотоња три листа откинута су до половине, а потоњег листа нема никако. Писмо средњи устав, невешто писан, такви су и многобројни иницијали. Повез дрво, кожа. Писан у XIV веку. — *Водени знак: једна човечја (арайска) глава* (Лихачевъ, бр. 2357—8 из 1380 и 1386 год.).

Зайис: Ђѣ да прости писавшаго сѣю книгѣ.

XII ЧАСОСЛОВ

89. *Часослов*, хартија 27×19 см, редова 20. Нема ни почетка ни свршетка. Први табак допунила је друга рука веома лепим и ситним рукописом тако, да је стао сав на четири листа. Потоњи је табак 38-ми. Писмо средњи устав. Повез дрво, кожа. Писан у другој половини XIV века. — *Водени знак: хелебарда на дршку* (Лихачевъ, бр. 118 из 1360 год. и бр. 234—5 из 1369 и 1374 год.).

На првом листу пред текстом: — † да се зна каде се поклашени... (избрисано), нарекоше мѣ име касиане; въ лѣто 737. и 738. и 739.

XIII МОЛИТВОСЛОВ

90. *Моли́твослов*, хартија 13×9.5 см, редова 24. Нема ни почетка ни свршетка. Рукопис су писале две руке; од старије сачувано је свега 40, а од млађе 123 листа, које је дописао ^риеромонахъ кѣ деѡдосѣ. Писмо веома ситни устав. Повез дрво, кожа. Писан у XVI веку.

На потоњим корицама овај *зайис*: — сѣа книга пона когдана раучека, казет ю чена (!) ѿ грошѣ.

XIV ЦРКВЕНИ УСТАВ

91. *Уста́в црквене службе*, хартија 26×18.5 см, редова 26. Пагинованих табака $30 + 1$ лист. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писан крајем XIV века. — *Водени знак: звоно* (најближа варијанта у Лихачева, бр. 206 из 1387 год.).

Сем тога има још две врсте хартије, на којима се водени знаци не могу тачно да одреде.

Наслов рукописа:

Типікъ црковнѣи слоужбѣ ѿже въ іерлѣмѣ сѣмъ Лавры. прѣвнаго и вѣноснаго ѡца нашего Савы. Ёнѣ послѣдованіе выка-
нѣтъ, и (въ) прочиѣхъ іерусалимскихъ сѣмъ обѣтѣли. Сказъ маалѣи
вечерни...

На крају додана су два листа, писана другом руком. На првоме је: Како се чини ѡ града на стѣхъ .М. мѣнѣтъ; а на другом: Сказаніе како въздвизает се стаа велика панагва.

На крају овог потоњег листа запис: Гавріѣлъ втори дѣне. лето фѣрфѣарѣа .а. дѣтъ.

XV

КАНОН

92. *Канон Богородичин*, хартија 21 × 14.5 см, редова 25. Данас се рукопис свршава с табаком 17. Од прва два листа остало је тек мало текста, листови 3—6 оштећени су понешто с десне стране. На сачуваном комадићу првог листа има орнамент, у чијој средини је слика Богородице са Христом, дететом. Писмо средњи устав. Нема корица. Писан у XVI веку. — *Водени знак: велика коѣва у кругу, са шролисѣом одмах изнад круга.*

Од 3 до 6 листа при дну запис: — ... ѡмѣнна ѡ сѣе кишѣреченѣ цркви... тко дрѣзнѣтъ камо дѣнѣтъ ю, такови да вѣдетъ проклетъ ѡ га ба и ѡ нашего смѣренѣа неѡрѣши здѣ и въ в... 8 вѣдетъ прѣчитаа бгомѣти сѣпарница на страшноѣмъ сѣдѣщи хѣе въ место мѣт аминѣ. писахъ въ лѣто зрѣе юніа мѣа .ка. на вѣднсалѣце.

На л. 8б: да се зна каде поѣе конська на ѣаковнѣцѣ месеца сетеври .б.

На првом листу трећег табака: сѣа книга монастира горнѣче.

На другом листу десетог табака: Знано буди, како приложих ову книгу я Радомир Радосав—Поповић цркви Будисавцима за свое здравлѣ, а по смрти за спасеніе душе 1870 год. по рођ. Христову, 30 јунѣа у село Велику.

Димитриѣ Паштровић.

XVI КАТИХИЗИС

93. *Катихизис*, хартија 20×15 см, редова 20. Без пагинације 41 лист, од којих је првих осам оштећено. Редакција руско-словенска. Писан у XVIII веку.

XVII ПАТЕРИК

94. *Патерик*, хартија 28×18 см, редова 25. Свега 37 табака; од првог табака изгубљена 3 листа, а од тридесет другог 1 лист. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Писан 1389 године. — *Водени знак*: пола неке стилизоване ишице, које нема у Лихачева.

На крају текста *зайиси*: писаше се сиа сѣа книга ѿчѣникъ вѣсемъ лап... въ дѣи блговѣрна(го) вѣлка стефана (то лѣто нгда к)неза лазара (тоурци) оубише а моурата цѣа сръблѣ. слава вѣоу ѿ вѣѣмъ.

† сиа книга шѣмичка храма стѣго ѿнѣфрина.

Бже прости грѣшнаго пахомѣа дѣицоу (Кв. XIX, л. 16).

XVIII ДИОПТРА

95. *Диоптра*, хартија 28×20 см, редова 28. Пагинованих табака $23 + 5$ листи. Два врло лепа орнамента на првом и трећем листу. Почетна слова златна. Повез дрво, кожа. Писан у првој половини XV века. — *Водени знак*: *жир у кругу* (Лихачевъ, бр. 314—316 из 1424—1431 год.).

На потоњем листу *зайис* другом руком:

† при вѣсѣшценѣмъ патриархоу пекскѣмъ и вѣсемъ сръблѣмъ и блѣгарѣмъ и западнимъ странама и сѣвѣрнимъ и прочимъ, сиречъ ѿвѣшемъ ѿцѣ и оучителю вѣсемъ намъ киръ гѣрасимоу.

XIX БЕСЕДЕ ЦРКВЕНИХ ОТАЦА

96. *Беседе*, хартија 28×19 см, редова 26. Нема завршетка; данас има 32 кватерниона + 5 листи. У главном су овде беседе Јована Златоуста, а уз то по која од Јована Дамаскина, Леонтија Јерусалимскога, Амфилохија Иконијскога, Геор-

гија мниха, Јована монаха, Елифанија Кипарскога, Василија Великога, Атанасија Александријскога, Григорија Нискога, Јефрема Сирског, Григорија Богослова, Василија Селевкијскога, архиепископа Калиста, Григорија Антиохијскога, презвитера Исихија и мниха Арсенија. Повез дрво, кожа. Писане у XV веку. — *Водени знак: ѿри горе* (Лихачевъ, бр. 359 из 1404 год. и бр. 1002—3 из 1444 год.).

Зайис: ^р катъ димона зѡтъ ѡвѡвоѡ свѣплѡѡ.

97. *Беседе* (Повѣсти различитниа и слова), хартија 19 × 12.5 см, редова 16. Нема ни почетка ни свршетка. У почетку изгубљена три табака и 3½ листа од четвртог. Рукопис се данас завршава с 53 табаком. Повез дрво, кожа. Писан у XIV веку. — *Нема никаквог воденог знака, али се и по хартији и по другим палеографским особинама рукописа види да је, по свој прилици, писан око половине XIV века.*

98. *Беседе*. — Овде су заправо два рукописа; у првом су Беседе св. Доситеја и Житије Пајсија великога, а у другом оца Максима слова о љубави (свих 400) и Григорија архиепископа солунскога беседа о исповедању православне вере. Оба су рукописа на хартији, први 20 × 15 см, редова 28, пагинованих кватерниона 23 (нема прва два листа); други 20 × 15 см, редова 20, данас има 14 кватерниона и 2 листа (нема краја). Повез кожа, дрво. Први рукопис је из XIV века, а други је из краја XIV или почетка XV века. — *Водени знаци у првом делу: сирела у највишом луку* (Лихачевъ, бр. 786—7 око 1372 год.), *двосируки равносирани троугао с равнокраким крстом на горњој страници* (ibid. бр. 477 из 1373 год.) и један стилизован цвет са акантусовим лишћем, кога нема у Лихачева; а у другом: *два пресечена круга вертикалним правцем, на чијем врху је звезда* (ibid. бр. 271 из 1370 год.) и *примитиван калтар* (варианта у Лихачева, бр. 856 из 1420 год.).

На крају другог рукописа доцнији *зайис* тајном буквицом:

† wвкн кнwд цлхѡвнѡ свѡпнѡ. лѣ^т зрд. а. ѡ^г ѡ^в

сѡа книга дшполѡзна зовом дороде стѡе и великѡе цркѡе
пекскон архѡепкпѡи срѡвскоѡ.

10 сѡе писѡ роѡфимѡ днѡкѡ, лѣто зрд. авг(ѡгустѡ) ѡ.

На претпотоѣм листу б: — сѣа книга гл҃ѣма ерванъ сѣен велицен цркви патриархїе пекскїе прѣстола сръбѣмъ словенскїе и поморскїе землѣ, тогда прѣдржешъ и весма оуправляющѣ сѣен велицен цркви бл҃женнейшемъ ѡцѣ и гл҃ѣ и патриархъ васен сръбскїе и блѣгарскїе землѣ и всѣю иалирїнскѣю кур моѣсею. многи же дл҃гъ ѡбрете ѡставши ѡ прѣждни бл҃женосаши патриархъ на сѣомъ прѣстола, еже несть моцно исповести, близъ до .р. илѣта аспри.

На потоѣм листу а: — сїю книгъ имаде ю на прочитанїе марко николе гоге синъ на 1864. знатї се, како то лето на сѣаго геѡргїа апрїлїа 23 бїстъ велїки стѣдъ ї ледъ и на 13 день маїа удари снегъ за 1 педь, тои день бистъ среда преполовенїа празнїка и порази ѡвоцїе ї вїнограде во царство 3. лето абдѣлъ хазиса, цара тѣскаго (!).

На крају текста: — сїю сѣшю (бѣ)жставнѣю книгъ, гл҃ѣми ерванъ, прочатоуъ азъ маши днакоуъ нѣвѣ, зѣи. мѣца генѣара .3. днѣ; тогда бистъ миръ то лето междѣ немцомъ и тѣрчинномъ.

паки въ лето, зѣсѣд бистъ ратъ междѣ немцима и тѣурцима при величаствѣ карола ѣсара и црѣ тѣрскаго сѣатана ахмата. 1716.

На потоѣм листу, ван текста, переписивачеви *зайиси*: сѣписа се книга сїа ѡ битїа въ лѣто .3. и .3.д. писа сїе презѣвнтеръ пава.

въ нѣкоа врѣмена тешѣка прѣжаниѣ (!) перѣскоуъ сѣата сѣленманѣ; и въ тѣ врѣмена ѡбладаше властїю града илѣка и областїю и подкрылїемъ фрѣшкѣ горы и жѣпѣмъ посреѣмѣмъ. люта и горка аспнда и зло на всаке чѣсѣ и днѣ помѣшлѣюща како скрѣби да зчинїи и хртїанѣмъ и инемъ прочимъ именѣ исланѣтѣскѣмъ ^ббаранъ бѣгъ.

прѣбл҃го(го)веннимъ и смѣренимъ и на коѣцъ бѣобѣжл҃ненимъ архїепѣкѣ нашемъ бѣлеградскѣмъ и сръбскѣмъ курѣ ѣковѣ, многа мѣ лѣта въ животѣ и по зспени бл҃гдѣтъ бжїа.

На самим корицама изнута: — сїа книга рѣкомн ерванъ мене смѣреннаго митроѡполита арсенїа.

102. *Жиѣија свейших*, хартија 31 × 21.5 см, редова 30. Нема ни почетка ни свршетка; у почетку изгубљено седам табака, потоњи је табак 36, од кога су се сачувала само два листа. У овом су рукопису житија: Атанасија Александријскога, Григорија Богослова и царице Теофаније [иза овога слово Јована Златоуста ѡ сѣспшнѣхъ и богатїнѣхъ и нищїнѣхъ и Андрије Крит-

скога слово *w чѣвчѣсѣмъ житїи и w оуспѣшнѣхъ*]; затим житије Јована Дамаскина, Јована Рилскога и Леонтија презвитера; а на крају неколико проповеди. Корица нема. Рукопис писан у XVI веку. — *Водени знак: кардиналска каџа са шестокраком звездом мѣсто крста* (Лихачевъ, бр. 618—19 из 1552 године).

Зайиси: — на крају књиге, на кватерниону 36, л. 26:

Исплнѣнитсе послѣшанїе, *w* многочтнѣ и прѣвѣщеннѣ архї-
епѣкѣ кѣрѣ Прохѣре. Сем тога је ту „Пајсије, бивши јеклиси-
јарх пеѣки, 1780“ записао да је прочитао ову књигу.

103. *Житија свѣтих*, хартија 28 × 21 см, редова 32. Нема ни почетка ни свршетка; у почетку изгубљена два табака и 7 листи од осмог; рукопис се свршава с табаком 41, од кога нема три потоња листа. На првих 14 табака налази се дијалог између Григорија и Петра, а одатле до краја су житија. Писмо средњи устав. Повез кожа, дрво. Редакција македонско-влашка. Рукопис писан у XV веку. — *Водени знаци: глава јелена са рашљастим роговима* (варијант најближи у Лихачева бр. 867—9 из руског рукописа 1417 год. или бр. 973—4 из год. 1441), и *џуџир* (скоро идентичан код Лихачева са бр. 1004—5 из бугарског рукописа 1444 год.).

На потоњим корицама (изнутра) ови *зайиси:*

† сѣа книг(а) манастира консоловци пѣкв год. ђѡ.

вѣ лѣт(о) зрѣг трѣсе се земла срѣдацѣ, вланчево, костиначка бана, синарѣвска бана, бевеѣшка бана, васа романиа и дрѣнополе и пе-
щѣрѣ и трѣлиз (!), агарѣнскии храми падоше до земла и банѣи, хрѣтиансти
храми непоколебими прѣвише, сѣе пис(а) по петрѣвѣс днѣ.

Најзад има запис: Да се зна када је био клисиарх Ја-
ниѣије Грачанички велике цркве.

104. *Житије јеванђелиста Луке и служба*, хартија 19.5 × 14 см, редова 22. Кватерниона пагинованих 8 + 6 листи. У средини 13 листи писале су друге две руке. Повез дрво, кожа. Писано у XVI веку. — *Водени знак: коѣва у кругу са крај-
ким дршком и шестокраком звездом и џри џолумесеца један
за другим хоризонтално.*

На крају шестог табака *зайис:* село коровце пис(а) радисавѣ
греш ѣ, кесто, крста... га попѣ петрѣ.

На 1 листу седмог табака: — ѿ некоемъ архиманритѣ рѣвимъ, той бѣ тя (!) порода никшићанинъ, родомъ валеваць, поклоникъ гроба господна ѿ монастыра боговаће, предѣла белиграцкогъ, здѣ билъ во м(алой) стѣденицѣ, идѣ(же) билъ тронъ архіереискии при игъменѣ ѿваникию, се бѣ года 1803.

XXI ЛЕСТВИЦЕ

105. *Јованова лесѣвица I*, хартија 29×19.5 см, редова 23. Пагинованих кватерниона $31 + 6$ листи, нема првог листа. Писмо средњи устав. Повез дрво, кожа. Рукопис писан при крају XIV века. — *Водени знак: два круга и међу њима звезда пресечена вертикалним ѿравцем* (Лихачевъ, бр. 270 и 2103 из 1370 год., и бр. 3643 из 1391 год.).

На потоњем листу прилепљен *зайис:*

въ лѣт(ѡ) зѣна. въ дни сѣланъ сѣлѣимена (!), къ та люта и прискрѣпа вѣкмена повѣзахъ тетроеугаъ и минен трѡмѣчнин и прологъ и минен ѿнѣ и лѣргю и сѣю лѣствицѣ въ храмѣ оуспѣнкѣ прѣстѣн вѣце въ мѣсте рекомемъ стѣденица въ полате въсѣшценнаго архіепскопа кѣр ѿвсѣфа и оуерѣднемъ бѣженнаго дѣховника никона.

На потоњој корици, изнутра, на дрвету: — а трѣдѡм и мѣздѡм бѣженыхъ хрѣтаанъ ѿ села рѣдно вѣрдо, цвѣтка и дѣвнжива, вѣкхъ кѣпно бѣ да ихъ прѣстѣн въ си вѣкѣ и въ вѣдѣцин. аминѣ — грѣшнѣи и мѣшнѣи паче вѣкхъ диакѣ и ѿванѣ.

Брзописом: — Гнѣ ми дѣспотѣ.

106. *Јованова лесѣвица II*, хартија 21.5×14 см, редова 21. Нема завршетка. Данас има пагинованих 44 табака и 2 листа. Рукопис је доста пропао од влаге. Писмо средњи устав. Повез дрво, кожа. Рукопис писан у првој половини XV века. — *Водени знаци: ѿри брда, са звездом над средњим највишим* (Лихачевъ, бр. 521—3 из 1423 год.) и *маказе* (сличан варијант бр. 900 из 1426 год.).

На трећем листу *зайис:* † сѣа стѣа и дѣше(полѣз)на книг(а) зовом лѣствица монастыра зовом збожцѣ въ агѣловѣ топол'ницѣ, и да никимъ нестѣ ѿнѣмѣма ѿ сѣе цркве, да иѣстѣ бѣвно, и подписахъ своѣмъ рѣкою азъ смѣренны павсен, лѣто зрѣдо на збожцѣ и прѣжде бѣа сѣе цркви мѣца ѿк. .ѿв.

111. Ћѣбраніе въ нарочитыѣ трѣпѣсница (!) праздниѣ. — Овај рукопис повезан је с предњим и има везе с њим, што је први лист написала иста рука, која и „Поуке“; друга рука писала је до краја 6 табака, а трећа потоњих 10 листи. Рукопис има свега 7 табака и 2 листа. Повез кожа, дрво. Рукопис писан 1526 године. — *Водени знаци на харѣији истии као и под бр. 110 овог оѣиса.*

На крају *зайиси*: † Ѓіа книга бл҃говещеніа прѣстїе клѣдце наше кїе и прѣпо дѣѣ маріе гл҃ѣми двѣроуѣ. сѣписа се за нгоумена макѣнма (!) въ лето зл҃д., и да га не анатема, кто е не ѡнимити ѡ сего места и мѣца мл҃еніа да моу е соуверница прѣста.

† сїа книга смерѣнаго инока іѡасафа іер'монаха ѡ милешева и даде ю въ цр҃коу и сценїоу ѡвѣтелъ храмъ прѣстїе кїе бл҃говещеніа и прѣименова се въ стѣа сѣѣ коведенїе и даде ю про-топопоу цени сѣѣ проскомиди, да слоужитъ за нговоу дїюу.

сїа книга гл҃ѣми стоутитъ сѣ стихвосом (!).

112. *Тумачење Јованова апокалипсиса*, хартија 20 × 14.5 см, редова 26. Данас рукопис има 99 листи. У почетку нема прве три главе и четврте до ст. 5. Рукопис је и иначе пропао од влаге, особито су страдали потоњи листови, од којих се сачувало само по пет најдоњих редова. Писмо средњи устав. Неповезано. Осим апокалипсиса има још: 1. Тумачење епископа Елифанија о 12 каменова на архијерејској одежди и 2. Тумачење оченаша од св. Григорија. Рукопис је писан крајем XV века. — *Водени знак: койѣа са ѣролисѣом над кругом, а сѣрелицом под њим* (Лихачевъ, бр. 1244 из 1495 год.).

113. „*Оѣшїи лисї*“, хартија 43 × 29 см. — О овом рукопису писао је пок. М. С. Милијевић у Гласнику Срп. Уч. Др. књ. XXXV и напосе отштампао. Кад је Милојевић имао рукопис,¹¹ књига је имала корице, но данас их нема више. Сада рукопис има 55 читавих листова и 4 донекле при дну (само један у пола) откинута листа. Ја сам набројао 67 одрезаних листова (Милојевић 78); по мом мишљењу то је свеједно, јер изгледа, да на тим листовима и није било текста, или барем није било ништа важно. — Мени се чини, да је ова

¹¹ То је било после 9 октобра 1870 год., као што се види из једног записа: „послана одъ пецке патриаршије у Београду Г. Митрополиту М. и професору Г. Милошу М., па да ју поврату натрагъ у манастиру где е (и бил)а с тиємъ уговоромъ испраћа се, да се опе(т) врати крозъ месецъ дана испраћа се... Рафаиломъ Т. 1870-то октобра 9-гъ.

На крају текста *зайис*: — Конѣцъ и бѣс слава. списа сѣ въ дечанѣхъ, лѣто 1808 мѣца іанваріа 10. рѣкою іеромонаха Исаіа Дечанца.

Иза текста остало је још 12 листи. — На првих пет написала је друга рука: Последование молебное за волецаго; а на потоњих седам су имена прилагача манастиру (већином у натури).

115. *Молиѣве свейоврачевске*, хартија 16.5 × 12 см, редова 15. Свега 18 листи текста и 18 празних. Повез кожа, дрво. Редакција *руско-словенска*. Рукопис писан 1851 године.

Потпуни наслов рукописа гласи: Сїе мѣтве сѣоврачевске сїеноіеромонаха Ісакіа Данїлоча (!), пострижника сѣо патриаршего (!) монастырѣ, храма же вознесенїа гдѣ бѣа нашего Іиса хрѣта. написа се мѣца існїа .к. аѣна. лѣта.

116. Последованїе сѣсѣбное за оусопшыхъ, сирѣчь парастасъ, хартија 32 × 22 см, редова 22. Свега 13 листи. Повез дрво, кожа. Препис с *руско-словенског* текста. Рукопис писан 1857 год.

На крају *зайис*: — Ко славѣ стѣмъ единосѣцнымъ, животворящымъ и нераздѣлимымъ трѣбцы оца, сїна и сѣаго дхѣа написа се сїи парастасъ (!) ко спотребленїе спомена прежде оусопшымъ оцемъ и братїемъ (!) нашимъ, въ лѣто ѿ созданиѣ мира зтѣе, ѿ ржѣтва хрѣстова аѣнз. мѣца феvрваріа .а. выстѣ ктиторѣ, сирѣчь платацѣ, семѣ парастасѣ кврѣ димитріе, рѣкоми мѣмцїа, за вѣчнѣю памѣть своихъ родителей ѿца его пакѣва и матере екатерине; да сѣсѣжити и велицѣи шенїтелии пѣцкагѣ монастырѣ.

Испод овога записано је: — Бистѣ писарѣ азѣ мѣнши въ челоѣкѣ и богати грѣхомъ, а зѣогѣ добродѣтели дома николаевѣ, тогда бившїи наставникѣ юности пѣцке на Кенаѣи.

Душан Д. Вуксан